

**UNDERVISNINGS
MINISTERIET**
STYRELSEN FOR
UNDERVISNING OG KVALITET

Forskningscirklerne: Afslutningsnotat

Brug for alle unges vejledningsindsats 2015-2018: Indsats 2

Af Ulla Højmark Jensen, Ungdoms- og Uddannelsesforsker Ph.d.

Forskningscirklerne: Afslutningsnotat forår 2017

Brug for alle unge – vejledningsindsats 2015-2018: Indsats 2

Af Ulla Højmark Jensen, ungdoms- og uddannelsesforsker, ph.d.

FORSKNINGSCIRKLERNE: AFSLUTNINGSNOTAT FORÅR 2017	2
1. INDLEDNING	3
1.1. PROJEKTETS FORMÅL OG BAGGRUND	3
1.2. KORT OM FORSKNINGSCIRKLER	4
1.3. KORT OM RAMMERNE FOR FORSKNINGSCIRKELARBEJDET	4
2. PROCES OG RESULTATER	5
2.1. FORSKNINGSCIRKEL 1: UNGE FRA UDDANNELSESFREMMEDE MILJØER	7
DELTAGERE I FORSKNINGSCIRKEL 1	7
A. CIRKELMØDERNE FØR MIDTVEJSSEMINARET	7
B. CIRKELMØDERNE EFTER MIDTVEJSSEMINARET	8
C. OPSAMLING PÅ DEN TEORETISKE FORANKRING AF FORSKNINGSCIRKEL 1	10
D. PROCES OG PRODUKTER I FORSKNINGSCIRKEL 1	11
E. LÆSTE TEKSTER I FORSKNINGSCIRKEL 1	13
2.2. FORSKNINGSCIRKEL 2: FORÆLDRESAMARBEJDE	15
DELTAGERE I FORSKNINGSCIRKEL 2	15
A. CIRKELMØDERNE FØR MIDTVEJSSEMINARET	15
B. CIRKELMØDERNE EFTER MIDTVEJSSEMINARET	17
C. OPSAMLING PÅ DEN TEORETISKE FORANKRING AF FORSKNINGSCIRKEL 2	19
D. PROCES OG PRODUKTER I FORSKNINGSCIRKEL 2	19
E. LÆSTE TEKSTER I FORSKNINGSCIRKEL 2	22
2.3. FORSKNINGSCIRKEL 3: PSYKISK SÅRBARE UNGE	24
DELTAGERE I FORSKNINGSCIRKEL 3	24
A. CIRKELMØDERNE FØR MIDTVEJSSEMINARET	24
B. CIRKELMØDERNE EFTER MIDTVEJSSEMINARET	26
C. OPSAMLING PÅ DEN TEORETISKE FORANKRING AF FORSKNINGSCIRKEL 3	28
D. PROCES OG PRODUKTER I FORSKNINGSCIRKEL 3	29
E. LÆSTE TEKSTER I FORSKNINGSCIRKEL 3	31
3. OPSAMLLENDE REFLEKSIONER OG OPMÆRKSOMHEDSPUNKTER	33
3.1. CENTRALE STYRKER OG SVAGHEDER I PROJEKTET	33
AT ARBEJDE PÅ TVÆRS	33
AT ARBEJDE PROCESORIENTERET	33
AT HAVE LEDELSENS OPBAKNING	34
3.2. KONKLUDERENDE REFLEKSIONER	35
4. REFERENCER (SAMLET)	37

1. Indledning

Formålet med dette afslutningsnotat er at sætte fokus på det arbejde, der er foregået i forskningscirklerne igennem hele projektperioden, og at perspektivere dette i forhold til indsatsens mål. Notatet er bygget op således, at projektets baggrund og formål kort skitseres i det nedenstående. Dette efterfølges af en beskrivelse af de tre forskningscirklers arbejde, hvoraf det vil fremgå, hvilke teoretiske temaer og faglige diskussioner og refleksioner cirklerne har været igennem undervejs. Til slut samles der op på cirklernes produkter, og der reflekteres over forløbets styrker og svagheder i forhold til målet.

1.1. Projektets formål og baggrund

I satspuljeaftalen for 2015 er der afsat midler til projektet ”Brug for alle unge” (BFAU), som skal arbejde med at understøtte Ungdommens Uddannelsesvejledning (UU) i deres arbejde med de ikke-uddannelsesparate unge. Dette arbejde aktualiseres i kølvandet på den seneste reform af Erhvervsuddannelserne (EUD) samt ændringerne i vejledningsloven, der sigter mod, at UU i fremtiden skal fokusere deres indsats på de ikke-uddannelsesparate unge. BFAU skal i perioden 2015-2018 arbejde sammen med UU-centre for at lave et metodeløft i forholdet til det nye, smallere fokus. I skrivende stund er et regeringsudspil netop lanceret, som kan komme til at påvirke UU-centrene og fremtidens vejledning i forhold til organisering og struktur. Men som vejlederne selv siger, forsvinder vejledningsopgaverne ikke, ligegyldigt hvilken retning det politiske udspil tager. Det er til stadighed vigtigt at blive klogere på, hvordan og på hvilke måder vejledningen kan bidrage til, at flere unge får en ungdomsuddannelse.

BFAU har tilrettelagt arbejdet gennem tre indsatser. I indsats 1 samarbejdes der med 10 UU-centre, hvor der er særligt store udfordringer med målgruppen de ikke-uddannelsesparate unge. I indsats 2 samarbejdes der med 15 UU-centre med fokus på at udvikle og afprøve udvalgte vejledningsmetoder og koncepter i UU's vejledning af målgruppen, og i indsats 3 er der fokus på kommunikation, formidling og videndeling.

Dette arbejdsnotat handler udelukkende om indsats 2, hvor **formålet er at bidrage til et metodeløft gennem faglig opkvalificering, herunder udvikling og afprøvning af vejledningsmetoder og koncepter i UU's vejledning af målgruppen de ikke-uddannelsesparate unge**. Indsatsen er tilrettelagt således, at BFAU/Undervisningsministeriet (UVM) har udvalgt 15 UU-centre i hele landet og grupperet dem i tre forskningscirkler med hver deres overordnede tema.

Udvælgelsen af centre og temaer for forskningscirklernes arbejde er fremkommet på baggrund af grundig research udført af BFAU. Alle UU-centre i hele landet har modtaget besøg fra BFAU, og centrene har bidraget med deres oplevede behov for kompetenceløft i forhold til arbejdet med de ikke-uddannelsesparate unge. Det er disse tilbagemeldinger, der har dannet grundlag for udvælgelsen af de tre temaer: Unge fra uddannelsesfremmede miljøer, forældresamarbejde og psykisk sårbare unge. Udvælgelsen af UU-centre til de tre forskningscirkler er blandt andet baseret på, om centrene var parate til at samarbejde med BFAU og til at udvikle og forandre egen praksis over en flerårig periode, en geografisk spredning samt en vurdering af, om det enkelte UU-center ville kunne profitere af forskningscirkelarbejdet. Den geografiske spredning betyder, at forskningscirkel 1 har UU-centre fra Sjælland/Fyn, forskningscirkel 2 har UU-centre fra Syddanmark, og forskningscirkel 3 har UU-centre fra Midt- og Nordjylland. I hver cirkel indgår vejledere fra fem UU-centre. Med henblik på lokal

forankring deltager to-fire UU-vejledere fra hvert UU-center. Hver cirkel deltager således med 12-15 vejledere (i alt deltager 40 vejledere).

1.2. Kort om forskningscirkler

Hvorfor: Ideen med forskningscirklerne er at give de deltagende vejledere mulighed for at fordybe sig i de temaer og forhold, der optager dem og deres kolleger i hverdagen på centrene, herunder at udvikle og afprøve udvalgte vejledningsmetoder og koncepter i UU's vejledning af målgruppen. Målet for forskningscirklerne er, at der skal opstå ny viden hos deltagerne, hvilket skal opnås ved at give plads til refleksion, nytænkning og undersøgelse af egen og andres praksis. Dette 'nede fra'-perspektiv skal sikre ejerskab og relevans for den enkelte og for centrene samt bidrage til forankring efter projektperioden.

Hvordan: I starten af projektperioden blev de tre forskningscirkler etableret ved, at de udvalgte UU-centre tilmeldte to til fire vejledere, der gerne ville indgå i arbejdet. Forskningscirklerne blev tematiseret, således at de tre cirkler fik hver deres perspektiv på arbejdet med de ikke-uddannelsesparate unge. Forskningscirklerne besluttede på de første møder, hvordan de ville arbejde med temaet, og hvilke specifikke fokusområder de ønskede at gå i dybden med. Forskningscirklerne har igennem hele projektperioden skabt et rum til vejledernes diskussioner og refleksioner samt kvalificering af deres viden om temaet og fokusområderne. Arbejdet i cirklerne har blandt andet bygget på læsning af fælles faglitteratur, idégenerering af nye praksisser, refleksioner over afprøvning af ny praksis og analyse af egen og andres praksis.

Forskningscirklerne har holdt møde en gang om måneden á tre timers varighed. Møderne blev på skift afholdt hos de involverede UU-centre og har strakt sig over knap halvandet år med et møde ca. en gang om måneden. Der er i alt blevet afholdt 12 mødegange (inkl. opstartsseminar, midtvejsseminar og afslutningsseminar).

Resultat: Forskningscirklerne afsluttede deres forløb med at lave et såkaldt produkt, der kan være med til at fastholde og dele den viden og de refleksioner, der opstod undervejs. Men deltagerne arbejdede også igennem hele projektperioden med at dele deres erfaringer og diskussioner med deres respektive UU-centre. Målet er, at den viden og de erfaringer, cirklerne har opnået, skal brede sig som ringe i vandet på de enkelte UU-centre, mellem centrene derudover nå ud til uddannelsesinstitutionerne.

Resultatet af arbejdet i forskningscirklerne skal endvidere danne afsæt for næste fase i BFAU's indsats 2. Her skal UU-centrene vælge en særlig metode eller et tiltag, som er udviklet og/eller afprøvet under forskningscirkelarbejdet, og som det enkelte UU-center ønsker at arbejde projektorienteret videre med i en større skala med særligt henblik på forankring. Denne næste fase involverer ikke forskeren og indgår ikke i dette afslutningsnotat.

1.3. Kort om rammerne for forskningscirkelarbejdet

Forsker Ulla Højmark Jensen har deltaget i alle tre forskningscirkler som cirkelleder.

Forskningscirkellederen er mødeleder og har i samarbejde med BFAU's konsulent, Helene Valgreen, været ansvarlig for det faglige niveau og fremdriften i projektperioden. Forskningscirkellederen står endvidere for opsamling af den viden og de erfaringer, som forskningscirklerne genererer i to notater: et midtvejsnotat og dette afsluttende notat.

Forskningscirklerne mødtes i alt 12 gange. De tre af møderne foregik i ministeriet som en del af et opstartsseminar, midtvejsseminar og afslutningsseminar. De resterende ni møder blev afholdt i forårs- og efterårssemestrene én gang om måneden a tre timers varighed og foregik på skift hos de involverede UU-centre.

Arbejdet i forskningscirklerne er resultatorienteret, idet der skal foreligge et produkt ved forskningscirkelns afslutning. 'Produkt' skal i denne sammenhæng forstås bredt som for eksempel udvikling af nye vejledningsmetoder og/eller afprøvning af metoder, der ikke har været anvendt i centrene før; etablering af nye samarbejdskoncepter; nye måder at organisere vejledernes tid på; nye måder at kommunikere på og med ikke-uddannelsesparate unge; konkrete dokumenter eller aktiviteter for særlige målgrupper (for eksempel forældrene) eller flytning af vejledning til der, hvor de unge er. Til hvert møde aftalte cirkeldeltagerne, hvad der skulle gøres til næste møde, for eksempel læsning af litteratur, afprøvning af bestemte vejledningsmetoder i egen praksis eller andre aktiviteter. Det betyder, at UU-lederne skulle afsætte tid til, at vejlederne både kunne deltage i forskningscirklerne og forberede de efterfølgende møder, afprøve metoder, skrive logbog eller lignende. Forskningscirkellederen, BFAU-konsulenten og cirkeldeltagerne inviterede de relevante eksterne vejledningsfaglige ressourcepersoner med til cirkelmøderne, hvis der var brug for det, for eksempel som inspiratorer, oplægsholdere eller undervisere.

2. Proces og resultater

Det første forskningscirkelmøde var en del af opstartsseminaret. Til dette møde forelå en fælles dagsorden for alle cirklerne. Der var fokus på, at UU-centrene skulle præsentere sig for hinanden og finde frem til fælles ønsker om fokusområder for cirkelns arbejde. Der blev afholdt fire forskningscirkelmøder før midtvejsseminaret og fem efterfølgende møder. Alle møder var af tre timers varighed. Ved de sidste møder var der mulighed for support og vejledning ud over den almindelige mødetid. Cirkeldeltagerne på de enkelte UU-centre var på skift ansvarlige for værtskabet ved møderne. Ud over det praktiske ansvar for lokalebooking og forplejning havde de 'værtansvarlige' også indflydelse på dagsordenen. I samarbejde med forskningscirkellederen og BFAU-konsulenten bidrog de værtansvarlige til valg af temaer, tekster og planlægning af andre aktiviteter som eksempelvis oplæg fra eksterne fagpersoner eller fælles besøg på relevante udstillinger eller lignende. De fire første møder havde i alle forskningscirklerne et overvejende teoretisk fokus. Der var fokus på at afsøge og afdække forskellige teoretiske indgangsvinkler for at blive klogere på forskningscirkelns tema. De fem efterfølgende møder havde overvejende fokus på praksis. Der var teoretiske input til alle møder, men i diskussionerne og fremlæggelserne var der fokus på den vejledningsfaglige praksis og deltagernes afprøvninger af forskellige tiltag og metoder. Dagsordenen til de enkelte møder var, på tværs af cirklerne, bygget op over samme skabelon. Efter velkomst og indledende formaliteter (godkendelse af referat m.v.) var der et fagligt oplæg og en diskussion. Dette kan føres videre i mere strukturerede og tematiserede arbejdsformer med et tema, for eksempel således at cirklerne deler sig op og arbejder i mindre grupper med forskellige metodiske/teoretiske perspektiver på en case. Mødets sidste halve til hele time blev brugt på at tale om, hvordan man kan arbejde hen imod det fælles produkt, udveksle informationer om for eksempel konferencer og ny litteratur samt komme med ideer til de fremtidige cirkelmøder og deres temaer.

Midtvejsseminaret fungerede dels som en opsamling og deling af de foreløbige resultater og refleksioner fra cirkelarbejdet, dels som fællesinspiration til den sidste del af cirkelarbejdet. Afslutningsseminaret fungerede primært som en præsentation af cirklernes arbejde med afprøvninger og indhentning af erfaringer, men også som inspiration til (indsats 3), hvor der vil være fokus på kommunikation, formidling og videndeling.

Mellem forskningscirkelmøderne havde deltagerne mulighed for at kommunikere i en Facebook-gruppe. Alle tre cirkler benyttede denne mulighed til at dele opslag om eksempelvis en spændende konference, en interessant publikation eller et videolink. Facebook blev også delvist brugt til at stille spørgsmål og få faglige råd og anbefalinger eller til erfaringsudvekslinger i forhold til særlige situationer. Mellem møderne var BFAU's konsulent, Helene Valgreen, tovholder på spørgsmål til forskningscirkelarbejdet, mens forskningscirkelleder Ulla Højmark Jensen havde det faglige ansvar for gennemførelsen af møderne og for at sikre den faglig dybde, forankring og progression i forskningscirkelarbejdet. Både forskningscirkellederen og BFAU-konsulenten er forskeruddannede og var til stede ved alle møder i projektet, hvor de indgik i faglig sparring med cirkeldeltagerne.

I det følgende vil forskningscirklernes proces og arbejde blive beskrevet. Først gennemgås, hvilke temaer og diskussioner der blev drøftet på forskningscirkelmøderne inden midtvejsseminaret¹, og dernæst gennemgås de diskussioner og afprøvninger, der blev drøftet på forskningscirkelmøderne efter midtvejsseminaret. Forskningscirklernes arbejde sammenfattes i forhold til cirkelns teoretiske forankring og perspektiveres i forhold til forskningscirklernes afprøvninger og resultater.

¹ Kan genfindes i en udvidet udgave i midtvejsnotatet:
<http://www.brugforalleunge.dk/Brug-for-alle-unge/Viden-og-resultater>

2.1. Forskningscirkel 1: Unge fra uddannelsesfremmede miljøer

Deltagere i forskningscirkel 1

UU Vestsjælland (3 deltagere)

UU Nord (2 deltagere)

UU Vallensbæk (2 deltagere)

UU Odense og omegn (4 deltagere)

UU Øresund (3 deltagere)

I alt 14 deltagere

(Billedet til højre er taget til forskningscirkelens

sidste møde. De efterfølgende billeder af

cirkeldeltagerne er taget til afslutningskonferencen. Privatfoto).

A. Cirkelmøderne før midtvejsseminaret

Til første cirkelmøde fandt deltagerne i forskningscirkel 1 frem til nogle opmærksomhedspunkter, som man i første omgang ønskede skulle være centrale for cirkelens arbejde. Et opmærksomhedspunkt, som deltagerne fremhævede, var UU-centrenes samarbejde med andre aktører, herunder uddannelsesinstitutioner og jobcentre. Et andet opmærksomhedspunkt, som deltagerne fremhævede, var vejledernes fælles sprog om vejledning og forståelse af de unge fra uddannelsesfremmede miljøer. Deltagerne diskuterede tilbagevendende, hvordan man som vejleder kan tyde sociale og kulturelle koder og gøre de unge bevidste om det system, de er en del af. Deltagerne i forskningscirklen ønskede at have opmærksomhed på, hvordan man som vejleder kan inddrage familier i vejledningen; hvordan vejlederne/vejledningscentrene får fat i frafaldstruede unge; hvordan vejlederen kan bidrage til, at de unge tager ejerskab over deres situation, samt hvordan vejlederen kan komme tættere på hvilke tilbud, der er de rette for forskellige grupper af unge fra uddannelsesfremmede miljøer. Deltagerne ønskede blandt andet at blive bedre til at afholde gruppe- og kollektiv vejledning. Derudover var det intentionen, at deltagerne evner til at udvikle, planlægge og gennemføre vejledningscafeer samt til at udvikle særlige indsatser i eksempelvis sociale boliggrupper blev styrket.

De overordnede temaer for de første fire møder handlede om at få defineret målgruppen og få en teoretisk nuanceret forståelse af de unge fra uddannelsesfremmede miljøer, samt, hvordan man kan anvende vejledning som middel til, at flere vil begynde og gennemføre en uddannelse. De faglige oplæg tog afsæt i læsning af sociologiske analyser af unge og uddannelse (Biesta 2013, Benjaminsen et al. 2015), analyser af unge på kanten af skolesystemet (Højholdt et al. 2015, Jensen 2005), forskning i motivation og læring (Wenger 2014, Pless et al. 2015) samt vejledningsteoretiske indgange til de unge fra uddannelsesfremmede miljøer (Watts 2006, Valgreen et al. 2015, Amundson et al. 2015).

De faglige diskussioner handlede blandt andet om UU-vejledernes rolle. Er man som vejleder overvejende en myndighedsperson eller et 'menneskeligt ansigt'? Kan man være begge dele? Hvordan påvirker det indirekte og direkte vejlederen og vejledningssituationen, at vejlederen skal 'visitere' og 'vurdere' de unge? Det blev også diskuteret, hvordan alderen spiller en rolle for de unges valg. Det kan være en væsentlig faktor for nogle unge, der kan have svært ved at træffe et valg som 15-årige. Til flere møder blev det diskuteret, hvordan man kan forstå de unge fra uddannelsesfremmede miljøer, og hvad der giver mening for disse unge i forhold til valg af uddannelse. Nogle vejledere problematiserede

tendensen til, at alle skal have en uddannelse, fordi det således bliver normen for alle unge. Andre vejledere påpegede også, at de tosprogede unge fra ikke-vestlige lande kan være et kapitel for sig i vejledernes arbejde. Forskningscirkelns deltagere besluttede på et tidligt tidspunkt, at de ikke ville fokusere eksplicit på etniske minoritetsunge, men betragte dem som en del af den samlede gruppe af unge fra uddannelsesfremmede miljøer.

Der var udbredt enighed om at definere de unge fra uddannelsesfremmede miljøer som 'unge, der har en lav grad af identifikation med skolen'. Selvom det ikke er en simpel afgrænsning, ønskede cirklen at arbejde videre med denne definition og tilføje det element, at nogle unge udviser urealistiske forestillinger om uddannelse og job.

Til nogle af cirkelmøderne diskuterede vejlederne konkrete casebeskrivelser, som deltagere fra alle UU-centrene havde bidraget med. Det blev blandt andet diskuteret, hvordan man kan bruge motivationsorienteringer i forhold til de konkrete casehistorier, og hvilke andre tilgange til vejledning der ville være givtige. Det kunne eksempelvis være konstruktivistisk/Peavys leverum med positiv feedback og omsorg, mentorordninger, narrative vejledningstilgange, netværksinddragelse, familierådgivning og det faktum, at de unge kan 'flytte til et nyt miljø'.

På det sidste cirkelmøde inden midtvejsseminaret lavede deltagerne en brainstorm og en pilotprojektudviklingsproces i forhold til de problemstillinger, som deltagerne ønskede at arbejde med. Disse problemstillinger dannede grundlag for en opdeling af cirkelns deltagere i tre undergrupper på tværs af UU-centrene. Gruppernes hovedtemaer er som følger:

1. Vejlederpositioner og fokus på de unge
2. Netværk, kommunikation og opsøgende vejledning
3. Vejledningsmetoder: UPV og gruppevejledning.

Pilotforløbene skulle oprindeligt afsluttes lige efter midtvejsseminaret, men det viste sig, at grupperne fastholdt deres problemstillinger i resten af projektperioden. Grupperne mødtes minimum to gange mellem juni og oktober 2016, hvor der ikke var almindelige forskningscirkelmøder. Til disse møder diskuterede og planlagde grupperne deres afprøvninger. Grupperne overvejede desuden, hvordan de ville dele deres erfaringer med deres kollegaer i eget UU-center og i forskningscirklen efter midtvejsseminaret.

B. Cirkelmøderne efter midtvejsseminaret

Midtvejsseminaret gav blandt andet inspiration til at arbejde videre med forskellige former for samtalemodeller og styrkekort. På møderne efter seminaret arbejdede forskningscirklen blandt andet med WATCH-modellen, og en af undergrupperne afprøvede deres egen variant af denne.

Undergruppen brugte forskningscirklen til at diskutere de refleksioner og erfaringer, de havde gjort sig i forhold til læsning af WATCH-materialet (Birgisdottir et al. 2012) og i forhold til afprøvninger af egne variationer af forløbet, hvilket bogen lægger op til, at man gør. Til et af cirkelmøderne havde alle læst WATCH-teksten, og cirklen diskuterede blandt andet, hvad man stiller op med den udfordring, der ligger i at samle en udsat ungegruppe til et WATCH-forløb. Måske kan de unge, der har allermest brug

for at deltage i et WATCH-forløb, ikke magte at møde op. I forskningscirklen blev det også diskuteret, om en WATCH-gruppe kan komme til at bidrage til en stigmatisering af de unge, eller om det er muligt at vende deltagelsen i WATCH-gruppen til at være et positivt tilvalg. Der blev endvidere diskuteret, om der er en kønsmæssig skævhed i WATCH-tilgangen: At dele oplevelser og erfaringer og bruge en gruppe som støtte kan lægge sig op ad velkendte kvindelige samværsformer, mens ikke alle drenge oplever samværsformen som velkendt eller let at håndtere. Forskningscirkeldeltagerne delte deres erfaringer med nogle grupper af udsatte drenge, som er karakteriseret ved, at de ikke ser sig selv som sårbare, der skal hjælpes. For at komme tættere på den positionering, der ligger i at være den, der 'hjælper', og være den, der 'har brug for hjælp', læste forskningscirkel 1 en tekst om et forsøg i Storbritannien, hvor man udsatte familier får øget selvbestemmelse, blandt andet i forhold til hvem der skal være deres kontakt- og støttepersoner (Cottam 2011). I forskningscirklen diskuterede deltagerne blandt andet, hvad det ville betyde, hvis den unge selv kunne bestemme/beslutte, hvordan og af hvem de ville hjælpes/støttes. Det er noget, der langt fra altid er muligt.

Til et af forskningscirkelmøderne arbejdede vejlederne med at lave en 'vejledningsdeklaration' ud fra spørgsmålet: Hvad karakteriserer min vejledning af unge fra uddannelsesfremmede miljøer? En central diskussion er blandt andet, om vejlederne skal tage ansvar for at være en tværfaglig katalysator mellem skolesystemer og for eksempel socialforvaltning, SSP (samarbejde mellem skole, socialforvaltning og politi) og PPR (Pædagogisk Psykologisk Rådgivning). Vejlederne talte også om, at man som vejleder for udsatte unge skal have stor menneskelig indsigt, forståelse og opmærksomhed. Nogle vejledere pointerede, at det er vigtigt ikke at tale de unge ned i samtaler med fagpersoner og med den unge selv. Deltagerne pointerede blandt andet, at det er vigtigt, at vejlederen altid finder frem til noget, man kan rose og anerkende den unge for. Nogle vejledere ser det som deres opgave at finde frem til, hvad der er realistisk, og hvad der er den unges drøm. Disse diskussioner udløb blandt andet af forskningscirkelns arbejde med vejledningsfaglige tekster (Juul 2014, Nordentoft 2014), og at vejlederne i lyset af dette havde mulighed for at se på deres egen vejlederhverdag samt deres forståelse af, hvad det vil sige at være en god vejleder for unge fra uddannelsesfremmede miljøer. Dette gav anledning til, at gruppen til næste møde fordybede sig i, hvordan man kan organisere vejledning af de unge på mere integrerende måder i forhold til deres skolegang (Thomsen et al. 2011), samt de etiske dilemmaer, vejlederne kan stå i, når de laver opsøgende vejledning (Tovgaard 2009). Flere af deltagerne i forskningscirklen talte om vigtigheden af at afprøve forskellige former for fremskudt vejledning, dvs. at vejlede de unge, der hvor de er. Dette afstedkom, at der til et forskningscirkelmøde blev inviteret Mads Aafeldt og Dinah Enevoldsen, henholdsvis souschef og EGU-vejleder hos UU Nord, som har arbejdet med fremskudt vejledning og gerne ville dele deres gode erfaringer. Dette medførte blandt andet en diskussion om dilemmaet mellem at presse på, for at de unge får diagnoser, for at lukke op for relevante tilbud og faren ved, at de unge kommer til at definere sig selv ud fra diagnoserne og dermed lukker ned for deres oplevelse af at kunne klare sig. Cirkeldeltagerne reflekterede over grænsen mellem en egentlig diagnose og det, at helt normale unge har udfald, der til forveksling ligner diagnoseadfærd. Deltagerne har erfaringer med, at de samme diagnoser kan komme til udtryk på uendelig mange måder hos den enkelte unge, og at unge uden diagnoser også kan have særlige besværligheder, der kræver særlig opmærksomhed.

I forskningscirklen ønskede vejlederne at komme tættere på at forstå ungegenerationen mere generelt, blandt andet i forhold til at finde en balance mellem at være en autoritet og være 'et menneskeligt

ansigt'. Med udgangspunkt i læsning af blandt andet Ziehe diskuteredes betydningen af, at vejlederen indtræder i autoritets- og myndighedspositioner. Med afsæt i Ziehes begreb om 'den gode anderledeshed' diskuterede vejlederne blandt andet, hvordan vejlederrollen i den kollektive vejledning godt kan være myndighedsorienteret, mens vejlederrollen i den opsøgende vejledning i højere grad skal være 'det menneskelige ansigt', hvor vejlederen må 'stryge de unge med hårene' ved de første mange vejledningssamtaler, fordi tilliden er afgørende for at få en meningsfuld vejledningsfaglig dialog med de unge.

Til et af forskningscirkelmøderne besøgte vi Den grønne boks i Odense, hvor vi fik en guidet rundvisning. Det er en vejledningsudstilling, der har særligt fokus på at formidle og informere om forskellige former for erhvervsuddannelser/job, og som henvender sig til unge i 'øjnehøjde'. Dette betyder blandt andet, at udstillingen er meget visuel og digital i sin formidling². Vejlederne i forskningscirklen er inspireret af de nye og anderledes måder at bedrive vejledning på, og til det sidste forskningscirkelmøde blev der taget fat på, hvordan man som vejleder kan arbejde med en mere eksperimenterende tilgang. Dette hentede der inspiration til ved at læse teksten *Den eksperimenterende tænkning og metode* (Det erhvervsrettede uddannelseslaboratorium 2014) og høre oplæg af Maria Jorsal, en af partnerne i et større projekt, der anvender metoden i praksis. Den eksperimenterende metode kræver en struktureret planlægning, dataindsamling, justering undervejs og frem for alt en undersøgende tilgang. Metoden afstedkom nogen diskussion i forskningscirklen, hvor vejlederne blandt andet talte om faren ved at gå i 'løsningsmode', når man oplister udfordringer. Nogle vejledere fremhævede vigtigheden af at tage ved lære af andres erfaringer og udfordre egen praksis ved at arbejde på at opstille langsigtede mål, som kan indfries med små skridt ad gangen.

Til alle forskningscirkelmøderne foregik der en informationsudveksling, blandt andet i forhold til kommende konferencer og seminarer med relevans for cirkelns arbejde. De deltagere, der deltog i konferencer eller lignende, forpligtede sig til at rapportere tilbage til gruppen. I perioden efter midtvejsseminaret var der forskningscirkeldeltagere, der var med til en konference arrangeret af Det Nationale Forskningscenter for Velfærd (SFI) om udsatte unge, og en deltog i den internationale vejledningskonference, som foreningen The International Association for Educational and Vocational Guidance (IAEVG) afholder. Selvom disse tilbagemeldinger ikke gav anledning til de store diskussioner, gav de hele cirklen et boost i forhold til at blive opdateret på, hvilke temaer og problemstillinger der rører sig inden for vejledningsområdet, med særlig fokus på unge fra uddannelsesfremmede miljøer.

C. Opsamling på den teoretiske forankring af forskningscirkel 1

Forskningscirklen har været igennem læsning, faglig refleksion og diskussion samt praksisrelatering i forhold til en bred vifte af vejledningsfaglige og læringsteoretiske retninger. De fleste af cirkelns medlemmer har som en del af projektet deltaget i Professionshøjskolen UCC's årlige landsdækkende vejledningskonference, hvor de blev introduceret for en vifte af forskellige vejledningsteoretiske temaer og metoder. Nogle cirkeldeltagere deltog i SFI-konferencen om udsatte unge, og en af deltagerne i den vejledningsfaglige internationale IAEVG-konference.

² Læs mere om Den Grønne Boks her: <http://subsites.odense.dk/subsites6/dengroenneboks>

I cirkelarbejdet var det vejledningsteoretiske fokus blandt andet på tre bølger i vejledningsteorien, tekster af Amundsons narrativt inspirerede procestilgang (Amundson et al. 2015), og Watts' sociologisk orienterede vejledningstilgang (Watts 2006). Cirklen arbejdede desuden med vejledningsteoretiske tekster med fokus på vejledningspositioner (for eksempel Juul 2014, og Nordentoft 2014,), organiseringen af vejledningen (Thomsen og Jensen 2011, Tovgaard 2009) samt tekster, der arbejder med udvikling af særlige vejledningsforløb (Birgisdottir et al. 2012). Cirklen arbejdede derudover ud fra en socialkonstruktivistisk forståelse af, at de unge skal ses som et udtryk for den opvækst og de samfundsforhold, som de har været og er en del af (jf. marginaliseringsorienterede tekster som Benjaminsen et al. 2015, og Cottam 2011). Forskningscirkel 1 arbejdede også med en læringsteoretisk indgang, hvor læring forstås som en proces, der er knyttet til relationer i praksisfællesskaber (blandt andet Wenger 2014, Højmark Jensen 2016 og Görlich 2016), og de diskuterede metaperspektivet på det at tage en uddannelse som udtryk for enten nyttetænkning eller meningstænkning (Biesta 2013). Derudover har forskningscirkel 1 læst om og diskuteret forskellige motivationsorienteringer, som unge kan have i forhold til, hvad der skal til, for at de bliver positivt stemt i forhold til at gå i skole (Pless et al. 2015, Ziehe 2007, Tangaard 2006). Alle cirkelmøderne i forskningscirkel 1 arbejdede blandt andet med, hvordan man kan stille åbne spørgsmål i vejledningen, og hvordan gruppeorientering kan styrke vejledningsprocessen.

D. Proces og produkter i forskningscirkel 1

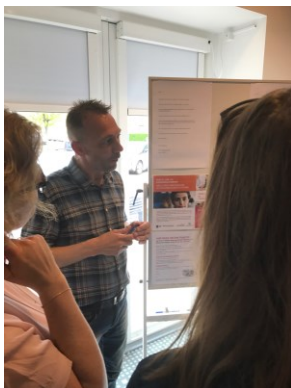
Et tilbagevendende punkt på dagsordenen på forskningscirkelmøderne efter midtvejsseminaret var opfølgning på projektgrupperne. Grupperne fremlagde løbende deres arbejde og diskuterede og reflekterede sammen over, hvordan det var gået, hvilke erfaringer de havde fået, og hvordan de kunne komme videre. I forskningscirkel 1 har tre undergrupper arbejdet med hver deres projekt under temaet 'vejledning af unge fra uddannelsesfremmede miljøer'. I det følgende redegøres der kort for hver af undergruppernes proces og produkt.

Projekt 1: Netværk, kommunikation og opsøgende vejledning på ungeområdet

Vejlederne i denne gruppe har fokuseret på de unge efter grundskolen og er optaget af, hvordan man kan få fat i de unge, der ikke selv henvender sig for at få vejledning. Gruppen har konkret arbejdet med at finde nye måder, hvorpå man kan indkalde de unge til vejledningssamtaler og -arrangementer. Vejlederne i et af UU-centrene har eksperimenteret med et mere personligt brev, hvor

der tages udgangspunkt i de unges behov. I et andet UU-center har man eksperimenteret med en neutral indkaldelse til vejledning på sms (som en tandlægeindkaldelse). Succeskriteriet for begge henvendelsesformer er, at vejlederne får respons fra de unge. UU-centrene har tidligere erfaringer med Facebook, som gav etiske dilemmaer. Nogle af vejlederne i denne gruppe har endvidere været interesserede i, hvordan man kan støtte og vejlede de unge, der møder op med et uddannelsespålæg. Af pragmatiske årsager blev gruppen opdelt i to. Den ene undergruppe satte fokus på

'motivationsbreve' og forsøgte at formulere og afsende disse. Den anden gruppe så nærmere på, hvad man kan gøre med de unge, der får

uddannelsespålæg. Disse vejledere havde fokus på de 18-24-årige og deres første kontakt og møde med UU. I projektperioden udviklede den første gruppe et motivationsbrev, mødeindkaldelsesbrev og indkaldelse til jobmesse. Vejlederne samlede til afslutningsseminaret op på deres erfaringer med indkaldelserne og sammenholdt disse blandt andet med psykolog Anna Fjeldsteds tilgang. Gruppen erfarede blandt andet, at tidspunktet for udsendelse af indkaldelsesbreve har stor betydning (for eksempel ikke lige før en ferie), og en ny formulering af brevene har betydet, at flere unge har reageret på indkaldelserne, end vejlederne tidligere har oplevet. Den anden undergruppe fokuserede på de unge, der har fået uddannelsespålæg. Vejlederne oplever ofte, at de unge ikke er motiveret for at tage en uddannelse, og med afsæt i Peavys mapping fokuserede de på metodeudviklingen i vejledningen af denne gruppe. Hvad virker for de unge med uddannelsespålæg og hvordan? Vejlederne ville afprøve, hvordan en håndholdt indsats, der indbefattede, at de unge blev hentet og bragt fra deres bopæl, kunne bidrage til at få de unge i gang. Gruppen afprøvede af tidsmæssige årsager ikke et samlet forløb. De står dog over for at starte det op omkring projektafslutningen.

Projekt 2: Netværk, kommunikation og opsøgende vejledning på folkeskoleområdet

Vejlederne i denne gruppe har undersøgt, hvordan man kan blive klogere på de unge og deres fravær. Vejlederne har blandt andet læst Ungdomsbureauets bog *De frafaldne*, som er beretninger fra unge, der er faldet fra en ungdomsuddannelse. Ud fra fem cases udviklede gruppen et skema med en opstilling af risikofaktorer. Det viser sig, at især tre parametre slår igennem: om den unge har højt fravær, familiens socioøkonomiske situation og om forældrene er i stand til at give faglig støtte. Gruppen undersøgte, hvilke indsatser der allerede er i gang i deres egne kommuner. Og konklusionen er, at man generelt forsøger at gøre noget, så den unge ikke 'sejler alene rundt'. Men skolerne har ikke en fraværspol/strategi. Der er således ingen procedure for, hvad man gør ved fravær. Mange af disse børn/unge har en omfattende flytnehistorik og har derfor muligvis ikke været i skole i årevis. Der har ikke været tilstrækkelig fraværregistrering og koordinering til, at nogen har taget hånd om den unge. Gruppen fokuserede på fravær og på, hvordan man kan sikre, at vejlederne får kontakt med de unge, der ikke møder op af sig selv. Gruppen fokuserede på skolernes politik og strategier i forbindelse med fravær: Hvem skal gøre hvad: forældre/lærere/skole/PPR/Socialforvaltningen m.v. Hvem er relevant at få på banen, når de unge har meget fravær? Hvad kan UU-vejlederne bidrage med? Udgangspunktet er således et forsøg på at forstå de unges samlede situation og komme tættere på et redskab, der kan bruges til at sikre, at der bliver taget hånd om den unge. Gruppen har udviklet en slags manual for den gode fraværspolitik med 'best practices'. Det er en trin-for-trin-'fraværstrappe', som gruppen forestiller sig, at man kan bruge konstruktivt i arbejdet med fravær på alle skoler. Gruppen har synliggjort deres arbejde i pjecen "Fraværstrappen: Fra bekymring til handling". Omdrejningspunktet er, at alt fravær er bekymrende. Selvom det er skolens ansvar at tage hånd om de unge med meget fravær, bliver det også vejledernes ansvar og bekymring, fordi vejlederne er involveret i forbindelse med samtaler om UPV, hvor skolefravær viser sig som en meget tydelig faktor i forhold til det videre forløb.

Gruppens arbejde med fraværstrappen samt pjecen er konkrete bud på en klar procedure, der sikrer, at alle involverede ved, hvem der gør hvad og hvornår. Gruppen har oplevet stor kvalitet ved at arbejde sammen på tværs af fire UU-centre og trække på de forskellige erfaringer og praksisser.

Projekt 3: Gruppevejledning

Vejlederne i denne gruppe arbejdede sammen med lærere fra 10. klasse i folkeskolen om udviklingen af et vejledningsforløb, der skal føre til uddannelsesparathed. Gruppen gjorde brug af elementer fra blandt andet WATCH og fra arbejdet med styrkekort. I første fase blev nogle af gruppens idéer afprøvet til et forløb i et 'Micro-projekt'. I dette projekt oplevede gruppen, at samarbejdet med lærerne fungerede rigtig dårligt, blandt andet fordi vejlederne og lærerne ikke var blevet enige om målet. Denne uoverensstemmelse smittede af på eleverne, som havde svært ved at finde mening med gruppeforløbet. Dette bevirkede, at vejlederne i gruppen måtte finde en anden form. De valgte at fastholde fokus på gruppevejledning, men udviklede nye modeller, der passer bedre ind i den virkelighed, de møder på skolerne. Internt arbejdede gruppen med at kombinere delelementer i WATCH med styrkekort og JUMP-kort, og eksternt arbejdede vejlederne blandt andet med at indføre en positiv sprogbrug i forhold til de ikke-uddannelsesparate unge og vejledningsforløbene. For eksempel talte vejlederne om at udvikle et 'talenthold' for de kreative unge, der ikke opnår karakteren 2 ved afgangseksamen i dansk og matematik. At bruge præcis samme sprogbrug, som der anvendes ved talentprogrammer, og dermed vende fokus til det, de unge kan, i stedet for det, de ikke kan.

Konkret har vejlederne i gruppen udviklet et kort forløb på fire gange to timer, som er forankret i skolen. Temaerne for de fire gange er: selvværd, kommunikation, motivation og valgparathed.

Gruppestørrelsen er på tre til otte unge, som samles på forskellig vis. Forløbet afprøves på forskellige skoler og med lidt forskellige målgrupper. En af målgrupperne er for eksempel en gruppe af ordblinde unge. Vejlederne har udarbejdet hæftet "Gruppevejledning i udskolingen. Selvforståelse, motivation, kommunikation og valgparathed. Udviklet, afprøvet og evalueret 2016-2017". I dette hæfte er der samlet planer for de enkelte gruppevejledningsgange med temaer og øvelser samt opsamling af de erfaringer, som vejlederne har gjort sig.

E. Læste tekster i forskningscirkel 1

Vejledningsteori

- Amundson, Norman E.; Harris-Bowlsbey, JoAnn & Niles, Spencer G. (2015). "Career Counseling: Myths, Realities, and Emerging Trends". I: *Essential elements of career counseling: Processes and techniques*. S. 1-9. Pearson.
- Birgisdottir, Björg J. et al. (2012). *WATCH: En brugsbog i gruppevejledning*. S. 15-37. Schultz.
- Juul, Merete (2014). "Den flerkulturelle vejleder: Nye perspektiver for vejlederidentiteten". I: *VejlederForum: Faglighed*, 2014, nr. 3.
- Nordentoft, Helle (2014). "Fra blæksprutte til tværfaglig katalysator". I: *VejlederForum: Faglighed*, 2014, nr. 3.
- Thomsen, Rie & Jensen, Ulla H. (2011). *Vejledning i samspil*. [Kapitel 2]. Forlaget Schultz.
- Tovgaard, Margrethe (2009). "Den opsøgende vejledning – et etisk dilemma?" I: *Via Vejledning 2004-2009: 50 artikler om uddannelses- og*

erhvervsvejledning. Side 333-337. Forlaget Studie og Erhverv.

- Valgreen, Helene; Jensen, Ulla Højmark og Plant, Peter (2015). "Test i karrierevejledningen". I: *Test og prøvelser – Oprindelse, udvikling, aktualitet*. S. 261-282. Aalborg Universitetsforlag.
- Watts, A. G. (2006). "Socio-politiske ideologier i vejledningen". I: Watts, A. G.; Law, Bill; Killeen, John & Kidd, Jennifer M. (red.) *Uddannelses- og erhvervsvejledning*. S. 213-225. Studie og Erhverv [Nu: Schultz].

Marginaliseringsteori

- Benjaminsen, Lars; Andrade, Stefan Bastholm; Andersen, Ditte; Enemark, Morten Holm; Birkelund, Jesper Fels (2015). *Familiebaggrund og social marginalisering i Danmark – En registerbaseret kortlægning*. Sammenfatning (s. 9-20) og Kapitel 9: Konsekvenserne af social marginalisering (s. 221-244). SFI.
- Cottam, Hilary (2011). "Relationel velfærd er fremtidens velfærd". I: *Kognition og pædagogik: Relationel velfærd*, 2016, nr. 100, 26. årg. Dansk Psykologisk Forlag.
- SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd (2016). *Unge i Danmark – 18 år og på vej til voksenlivet*.

Uddannelses- og læringsteori

- Almberg, Karin Feit (2016). *Du kan udvikle dig selv med Design Thinking*. Kommunikationogprog.dk.
- Biesta, Gert (2013). "Et opgør med nyttetænkningen". I: *Unge motivation og læring. 12 eksperter om motivationskrisen i uddannelsessystemet*. Hans Reitzels Forlag.
- Görlich, Anne (2016). "Stagnation, serielle sammenbrud og uddannelsestillid". I: *Tidsskrift for Socialpolitisk Forening SOCIAL POLITIK*, nr. 5/2016. Tema: Ungdommen 2016. S. 16-20.
- Højholdt, Andy; Arndal, Lars; Blaabjerg, Britt & Jensen, Ulla H. (2015). "Tema 1: Relationen mellem ung og professionel". I: *På kanten af skolen – Skoletilknytning og forebyggelse i et ungdomsperspektiv*. S. 19-34. Det Kriminalpræventive Råd.
- Jensen, Ulla Højmark (2005). "Unge uden uddannelse – hvem er de, og hvordan kan de vejledes?" I: Plant, Peter (red.), *Vejbred – En antologi om vejledning*. Danmarks Pædagogiske Universitets Forlag.
- UDDX – Det erhvervsrettede uddannelseslaboratorium (2014). *Den eksperimenterende tankegang og metode*. TEC og Professionshøjskolen Metropol.
- Wenger, E. (2014). "Voksnes læring og identitetsudvikling – i praksisfællesskaber og praksislandskaber". I: Illeris, Knud (red.), *Læring i konkurrencestaten – kapløb eller bæredygtighed*. Samfundslitteratur.

Motivations- og identitetsteori

- Pless, Mette; Katznelson, Mette et al. (2015). "Unge motivationsorienteringer". I: *Unge motivation i udskolingen*. S. 61-93. Aalborg Universitetsforlag.
- Tanggaard, Lene (2006). *Læring og identitet*. S. 33-58. Aalborg Universitetsforlag.
- Ziehe, Thomas (2014). "Betydningen af orienteringen mod selv-verdenen – aktuelle træk i de unges identitetsudvikling". I: Illeris, Knud (red.), *Læring i konkurrencestaten: Kapløb eller bæredygtighed*. S. 105-116. Forlaget Samfundslitteratur.

2.2. Forskningscirkel 2: Forældresamarbejde

Deltagere i forskningscirkel 2

UU Silkeborg (2 deltagere)

UU Ikast-Brande (2 deltagere)

UU Sønderborg (2 deltagere)

UU Aabenraa (3 deltagere)

UU Kolding (4 deltagere)

I alt 13 deltagere

(Billedet til højre er taget til forskningscirkelns sidste møde. De efterfølgende billeder af cirkeldeltagerne er taget til afslutningskonferencen. Privatfoto).

A. Cirkelmøderne før midtvejsseminaret

Til første cirkelmøde præsenterede UU-centrene og vejlederne sig for hinanden. Der var til mødet fokus på: Hvem er vi, hvad gør vi, hvad ved vi om forskningscirkelns tema, og hvordan kan vi blive bedre? Dette resulterede blandt andet i, at cirklen fandt frem til nogle opmærksomhedspunkter, som de i første omgang vurderede kunne være centrale for cirkelns arbejde. Et opmærksomhedspunkt, som deltagerne fremhævede, var UU-centrenes kontakt til forældre og samarbejde med skolerne.

Forskningscirklen ønskede at sætte fokus på, hvordan forældreinddragelse evt. kan blive tilføjet som en dimension i igangværende projekter. De ønskede også at sætte fokus på, hvordan man afholder samtaler med forældre, og hvordan samtalen kan opkvalificeres. Sidst, men ikke mindst ønskede cirklen en øget opmærksomhed på de barrierer, der kan opstå hos forældrene i forhold til at deltage i samarbejdet med vejledere og skole. Forskningscirkeldeltagerne ville gerne blive bedre til at engagere forældrene, således at forældrene bliver bedre til at støtte deres børn i forhold til deres uddannelsesplaner. Generelt ville vejlederne gerne blive bedre til at bruge deres teoretiske viden i praksis samt arbejde med erfaringsudveksling og udvikling af forskellige metoder/tilgange.

Forskningscirkel 2 startede med at sætte fokus på målgruppen 'de uddannelsesmæssigt udsatte unge', og de har arbejdet med, hvordan man som vejleder – generelt og målrettet – kan forstå forældreinddragelse i vejledningen, samt, hvordan man sikrer, at forældreinddragelsen kommer de unge til gode. De faglige refleksioner og diskussioner havde blandt andet fokus på forældre som en ressource for den unge. Vejlederne er opmærksomme på, at alle forældre har et ønske om at være en ressource, og spørgsmålet er derfor, hvor man som vejleder kan træde ind – for eksempel i forhold til tosprogede unges forældre og udsatte unges forældre. Cirkeldeltagerne lagde vægt på, at det er tiltrængt med en opkvalificering af den første samtale, efter at UPV'en er foretaget. Dette ansporede en diskussion af, hvordan man som vejleder kan kvalificere mødet, så det bliver afdramatiseret og mindre tungt.

Cirkeldeltagerne ønskede at arbejde mere med, hvordan man kan kvalificere vejledningssamtalen, og dette afstedkom et fokus på, hvordan vi kan forstå forældrenes rolle i forhold til de unges uddannelsesmotivation. Det faglige oplæg og refleksionerne handlede blandt andet om, hvordan forældrene lægger 'spor' ud i de unges karrierelæringsrum, og hvordan vejlederne også skaber spor. Et af de temaer, der blev diskuteret, var, hvordan vejledningen kan anlægge et anerkendende syn på familien som læringsarena, og hvordan man kan give forældrene plads til at fortælle deres historier om deres unge. Det blev også diskuteret, hvad der i familiearenaen kan stå i vejen for udviklingen af stabile

karriereveje. For eksempel hvis forældrene selv har en praktisk orientering i forhold til skolearbejde og uddannelse, er på kanten af samfundet eller en del af brudte familier, ude af trit med/ikke forstår den unge og/eller måske er opvokset i en anden kultur/har en anden etnisk baggrund.

Nogle vejledere beskrev konkrete cases, som blev brugt til møderne til en faglig diskussion i mindre grupper. Vejlederne diskuterede mulige vejledningsmodeller ud fra de givne cases. Ved tredje møde diskuterede de eksempelvis familierådslagning og det at sidde med til skole-hjem-samtaler. Her fandt vejlederne frem til vigtigheden af, at vejledningen inddrager forventningsafstemning, fællesforståelse af den unge og forståelse for kulturelle forskelle.

Cirkelns deltagere oplevede, at selve samtalen er central, og valgte at sætte fokus på de narrative teorier i forhold til vejledning og forældresamarbejde. I den narrative tilgang til vejledning er det blandt andet centralt at se problemet som det, det er, og ikke som mennesket (den unge eller familien). Man arbejder hen imod empowerment og håb (kollektiv-individ) og arbejder ud fra en såkaldt vejledningsspiral, der involverer fire faser: reflektere, skabe, dele og lytte. Diskussionen i forskningscirklen tog afsæt i, hvordan narrativ vejledning kan understøtte forældresamarbejdet. I mindre grupper blev det diskuteret, hvordan man kan tilrettelægge en narrativ vejledningspraksis med fokus på de fem narrative principper: 1) Udfoldelse af overbevisninger gennem en undersøgende tilgang (dvs. at være nysgerrig på casefortællingen og skabe tillid samt mødes med familie), 2) Eksternalisering af problemet gennem navngivelse: 'Personen er ikke problemet, problemet er problemet', 3) Opdagelse af unikke hændelser/undtagelser (dvs. at følge praksis tæt og være vidne til og lede efter unikke hændelser), 4) Det fraværende, men implicitte: ønsket om et andet liv, en anden tilstand og/eller praksis og 5) Genforfattende samtaler.

Cirkeldeltagerne reflekterede over egne praksiserfaringer og den mulige praksis knyttet til en case, hvor en gruppe eksempelvis talte om, at punkt 4) kan være vigtigt at få foldet ud i forhold til casen, hvor den unge for eksempel har en drøm om at blive mekaniker. Vejlederen kunne fokusere på, at den unge skulle finde frem til, hvad den drøm handler om. Nogle vejledere fremhævede, at tidsperspektivet er problematisk i den narrative tilgang, fordi narrativ vejledning åbner for refleksion, ny selvforståelse og nye handlemuligheder, og resultatet af processen foreligger sjældent på de 20 minutter, som vejlederne har afsat.

Vejlederne ønskede at se nærmere på konkrete vejledningsmodeller, og cirklen arbejdede blandt andet med 'Vækstmodellen', som vægter den dialogiske samtale, og en narrativ tilgang, hvor man for eksempel går væk fra 'at være et problem' til 'at være i problemer', og øger bevidstheden om at lytte og understøtte de gode handlinger ved at italesætte dem. I forhold til uddannelsesvejledningspraksis indeholder Vækstmodellen fem trin, som dialogen skal følge: 1) Hvad går godt? 2) Hvilke udfordringer opleves? 3) Hvilke muligheder foreligger? 4) Hvilke aftaler indgås? og 5) Hvad er det bedste i dag? Diskussionen af disse spørgsmål blev fulgt op af en brainstormingproces, hvor deltagerne fandt frem til de problemstillinger, som de gerne ville arbejde videre med i pilotprojektforløbet. Der blev dannet tre projektgrupper med følgende temaer: 1) UPV- og vejledningssamtalerne i forbindelse med UPV. Enighed om, at der ville være fokus på indhold og struktur på samarbejds møderne, og at gruppen ville afprøve delelementer i nogle klasser i udskolingen og eventuelt bruge Vækstmodellen som samtalestruktur. 2) Nye mødeformer, forældrecaféer, netværksmøder. Gruppen ville få fat på de ressourcepersoner, der er i den unges netværk (ikke nødvendigvis forældre), og arbejde med pop-up-

vejledning og se på, hvordan man kan blive bedre til vejledningssamtalen uden for UU. 3) De 15-17-årige uden for skolen. Gruppen ville fokusere på den opsøgende vejledning i forhold til unge uden for folkeskolen og de unge, som ikke er i gang med andre aktiviteter, typisk unge med misbrugsproblematikker, der er på kanten af uddannelse.

B. Cirkelmøderne efter midtvejsseminaret

Efter midtvejsseminaret ønskede forskningscirkel 2 at fordybe sig yderligere i, hvordan man med forskellige teorier kan udvælge forskellige praksismuligheder. Til det første møde tog cirklen fat på Bourdieu og hans tænkning i forhold til at forstå ulighedsskabende praksisser og dermed også vejledningens muligheder og barrierer i forhold til at få flere unge i gang med en uddannelse. Bourdieu er svær og tung læsning, men deltagerne kastede sig ud i det og diskuterede blandt andet forståelsen af reproducerende strukturer, og om Bourdieus tænkning overhovedet giver plads til, at vejlederen kan gøre en forskel i forhold til de unges valg. En af de ting, der blev diskuteret, var blandt andet, hvordan man kan få de unge til at reflektere over de selvfølgeligheder, de siger, som for eksempel 'jeg skal have en gymnasial uddannelse, for jeg vil noget med mit liv'. Hvorfor er det okay at sige det? Hvilke samfundsmæssige strukturer reproducerer de unge i sådanne udsagn? Flere vejledere i forskningscirklen påpegede, at man som vejleder må tro på, at man kan gøre en forskel, og at der kan ske forandringer. For eksempel gennem kollektiv vejledning, hvor man kan arbejde med elevers og forældres bevidsthed om selvfølgeligheder. Vækstmodellen er også et bud på, hvordan man som vejleder kan gøre en forskel. En pointe er at forstå Bourdieu som en, der 'lukker op for nogle af de ting, der sætter sig igennem bag om ryggen på os', som en af vejlederne udtrykker det. Psykolog Anne Fjeldsted beskæftiger sig med at bevidstgøre de unge. I hendes forslag til vejledning arbejder hun med at bede de unge (i gruppevejledning) eksternalisere deres udsagn.

Til det efterfølgende cirkelmøde tog vi fat på Ziehe, der i modsætning til Bourdieu ikke skelner mellem forskellige klassetilhørsforhold, men fokuserer på unge som generation. Vi diskuterede blandt andet, hvordan Ziehe forstår de unge som en del af fællesskaber. Vejlederne kan genkende de unges ønske om at tilhøre et fællesskab, og de oplever også, at mange unge ønsker gruppevejledning frem for individuel vejledning. Store dele af vejledningen foregår i dag i grupper, og de unge evaluerer det positivt. Både vejlederne og de unge oplever, at gruppevejledning skaber gode rammer for refleksioner, og den læring, de unge får i fællesskabet, opleves som mere langtidsholdbar end den læring, de unge får ved individuel vejledning.

I forskningscirklen diskuterede man tilbagevendende vejlederroller, positioner og det tværfaglige samarbejde. Cirkelns deltagere har blandt andet arbejdet med at lave en vejlederdeklaration, der giver dem mulighed for at reflektere over kernen i vejledningsarbejdet og deres egen vejledningshverdag. Vejlederne diskuterede blandt andet katalysatorfunktionen, som forhandles med blandt andet skolelederne. Det kan give et vakuum, når rollefordelingen ikke er klar i forhold til, hvem der skal tage initiativet. Når eleverne er gået ud af skolen, er UU-vejlederen den eneste, der fortsat holder fast ved de unge. Derfor kan en hovedopgave for vejlederen være at få andre faggrupper og institutioner til at interessere sig for de unge. Cirkeldeltagerne diskuterede den dobbelte kernefaglighed med udgangspunkt i vejledningssamtalerne og det tværfaglige samarbejde. Cirkeldeltagerne identificerede et skred i deres fokus fra 'hvad' (information) til 'hvordan' (at hjælpe på vej). Det betyder, at vejledningsarbejdet er blevet mere relationsbundet og meget afhængig af konteksten. Vejlederne oplever derfor, at det kan være svært at bruge en fast opskrift/model for det gode samarbejde. Men

vejlederne finder det vigtigt, at de kan formulere og dokumentere deres kernekompetencer, og derfor er det afgørende at kende vejledningsloven. I projektet *Udsyn i udskolingen* (2016) argumenterer Rie Thomsen m.fl. for fokus på karrierelæring frem for valg. Vejlederne talte om det væsentlige i at tænke proces frem for produkt.

Til et af forskningscirkelmøderne blev nogle forældre inviteret i forbindelse med at nuancere de muligheder og begrænsninger, der er i forældresamarbejdet. En af forældrene sagde eksempelvis, at det er krævende som forældre at vejlede sit barn, og at de unge skal være interesserede i deres uddannelsesvalg, hvilket ikke alle elever i 8. klasse er. De anbefalede blandt andet, at vejlederne bliver bedre til at kommunikere og være synlige, for eksempel ved at bruge skolens forældreintra. Det er forældrene vant til at kommunikere på. Vejlederne argumenterede for, at 8. klasse bestemt ikke var for tidligt, hvis man skal kunne hjælpe uddannelsesmæssigt udsatte unge. Problemet kan dog være, at det er de ressourcestærke forældre, der møder op til de forældremøder, hvor vejlederne deltager. Vejlederne spurgte blandt andet forældrene om, hvad de ville sige til, at der var mødepligt til de vejledningsfaglige forældremøder. Forældrene er ikke så glade for tvang, men nogle af de vejledere, som sidder i ungevejledningen, har gode erfaringer med at gøre møder obligatoriske. I forlængelse af snakken med forældrene ville vejlederne i cirkel 2 meget gerne arbejde mere med kommunikation, og til det efterfølgende møde inviterede forskningscirklen kommunikationsekspert Tue Knudsen. Han foreslog blandt andet at arbejde med prototyper på målgruppen, da øget viden om målgruppen betyder, at man bedre kan nå dem. Det er for eksempel afgørende at vide, hvor de befinder sig på de sociale medier. Han understregede, at ansvaret for kommunikationen ligger ét sted – nemlig hos afsenderen. Han opfordrede vejlederne til at arbejde med en kommunikationsstrategi, som også er en operationel strategi. Vejlederne tog i høj grad budskabet til sig og arbejdede videre med det i deres projektgrupper og i deres UU-center.

I forskningscirkelns bestræbelser på at samle inspiration til forskellige måder at inddrage forældrene i arbejdet med at vejlede de unge arbejdes der blandt andet med vejledningsværkstedsbegrebet (eksempel fra Horsens Kommune, Højmark Jensen 2016). Værkstedsbegrebet giver et indtryk af, at det er de unge og vejlederne, der skal 'arbejde' sammen, og at der kommer et produkt ud af arbejdet. Vejlederne er dog også opmærksomme på, at vejledningsværkstedet skal have en veldefineret størrelse og være synligt for både forældre og unge. Vejlederne diskuterede tilbagevendende, hvordan de kan blive dygtigere til at præsentere UPV'en på en måde, så de unge ikke føler sig stemplede. De oplever, at det kan være vigtigt, at vurderingen bliver givet med forbehold og ydmyghed – for eksempel ved at understrege, at det er den bedste vurdering, som lærer og vejleder kan give på det her tidspunkt, men at vurderingen ikke er statisk. Dette opleves af nogle vejledere som en svær opgave, da mange forældre netop opfatter UPV'en som statisk og som et endegyldigt stempel. Flere vejledere har erfaringer med, at de unge er bange for forældrenes reaktion, og det kan derfor være en vigtig opgave for vejlederen at få forældrene til at forstå, at UPV'en er en procesvurdering.

Ved det sidste forskningscirkelmøde evaluerede vejlederne i cirkel 2 forskningscirkelforløbet. Der var en fælles opfattelse af, at cirkelarbejdet har bidraget til forandringer. Deltagerne har oplevet en faglig udvikling og erfaret, at de har ændret på den måde, de udfører deres arbejde i eget UU-center. Derudover giver vejlederne udtryk for, at de er mere opmærksomme på relevant litteratur og nye tiltag. En vejleder siger eksempelvis, at det er, som om 'man er i et "undersøgelses-mode"'. Som en gravid, der

ser barnevogne overalt – vi får øje på alt det, der kunne være interessant for cirkelarbejdet’. Det har også handlet om at få genaktiveret metoder, tilgange og forståelser, som vejlederne kender i forvejen, og i det hele taget arbejde med en bevidstgørelse og aktivering i forhold til både vejledningsteori og praksis.

C. Opsamling på den teoretiske forankring af forskningscirkel 2

Forskningscirkel 2 har været igennem læsning, faglig refleksion og diskussion samt praksisrelatering i forhold til en bred vifte af vejledningsfaglige retninger. I første del af forskningscirkelforløbet var fokus på den forskning, der omhandler forældreinddragelse og involvering. Da der ikke findes så meget forskning inden for vejlednings- og forældreinddragelsesområdet, blev især Rita Buhls forskning (Buhl 2010, 2014) læst og diskuteret. Cirkeldeltagerne har ved flere cirkelmøder refereret tilbage til pointerne fra Rita Buhls forskning, der sætter den ressourceorienterede tilgang til forældresamarbejde og involvering i spil. I den sidste halvdel af forløbet arbejdede cirklen med teoretiske tekster med et sociologisk og marginaliseringsorienteret perspektiv, og deltagerne læste tekster, der kan bidrage til en forståelse af de strukturer, der er i samfundet, og som påvirker forældrene, de unge og vejledningsrummet. Hertil kommer, at cirklen havde et tydeligt fokus på selve samtalen og på, hvordan man kan tilrettelægge en samtale, så den unge kan komme til orde på sine egne præmisser, og forældrene kan få mulighed for at indtræde i en ressourceposition i forhold til den unge. Til det formål læste og diskuterede cirklen blandt andet tekster med fokus på den narrative tilgang, og herunder udfoldede de en særlig variant: Vækstmodellen. Cirklen læste også en mere traditionel vejledningsteori og arbejdede med tekster af blandt andet Amundson med fokus på en proces tilgang og Watts’ sociologiske vejledningstilgang, hvor der er fokus på, hvilken samfundsmæssig funktion vejledningen kan indtræde i. Hertil kommer vejledningstekster, der belyser forskellige mulige vejledningspositioner (Nordentoft 2014 og Juul 2014), og tekster, der arbejder med vejledning som proces (Poulsen et al. 2016 og Jensen 2005, 2016). Cirkelns refleksioner og diskussioner havde igennem hele forløbet forældreinddragelse som omdrejningspunkt, selvom inspirationen blev hentet mange steder.

D. Proces og produkter i forskningscirkel 2

Et tilbagevendende punkt på dagsordenen ved forskningscirkelmøderne efter midtvejsseminaret var opfølgning på projektgrupperne. Grupperne fremlagde løbende deres arbejde og diskuterede og reflekterede sammen over, hvordan det gik, hvilke erfaringer de fik, og hvordan de kunne komme videre. I forskningscirkel 2 har tre undergrupper arbejdet med hver deres projekt under temaet ’forældresamarbejde i vejledningen af udsatte unge’. I det følgende redegøres der kort for hver af undergruppernes proces og produkt.

Projektgruppe 1: UPV- og vejledningssamtalerne i forbindelse med UPV

Fokus er på at sætte tidligt ind i forhold til dem, der forventes at blive vurderet ikke-uddannelsesparate i 8. klasse. Udfordringen er, at der er et mangelsyn på de unge og ikke et resourcesyn. Vejlederne i denne gruppe vil gerne deltage i vejledningssamtalerne med lærerne, forældrene og den unge i 8. klasse, inden den unge bliver vurderet ikke-uddannelsesparat. På

den måde kan vejlederne komme tidligere ind i processen og ikke være tvunget til at læne sig så meget op ad lærerens vurdering. Vejlederne i denne gruppe forsøgte i samspil med lærerne at arbejde med vækstmodellen. Den første erfaring var, at vejlederen og læreren begge følte, at de fik en bedre forståelse for og kendskab til eleven. To af vejlederne i gruppen har været på kursus i Vækstmodellen, og gennem hele projektperioden forsøgte de sig med den. Afprøvningsrejserne rejste nogle spørgsmål, for eksempel om det er logistisk muligt at nå igennem alle spørgsmålene til en samtale, men også om deres samarbejdspartnere vil acceptere, at vejlederne indtræder i samarbejdet med elever og lærer på dette tidlige tidspunkt i 8. klasse (før eleverne faktisk bliver vurderet).

Vejlederne i denne gruppe overvejede også andre tilgange end Vækstmodellen. Gruppen arbejdede blandt andet med at lave en interviewguide og reflekterede løbende over de samtaler, de gennemførte. Projektgruppen blev forsinket i deres afprøvningsrejser, fordi virkeligheden er, at møder ofte bliver udsat, og at lærerne ikke sætter tid nok af til samtalerne. En central pointe, som vejlederne i gruppen fastholdt, var, at samtalerne skal have et positivt afsæt, og at det er et mål i sig selv at få lærerne væk fra at fokusere på de negative elementer. Vejledernes ønske er i særlig høj grad at tage brodden af den kommende UPV og give vejlederen mulighed for at få en positiv relation til forældrene. Derfor er det en stor fordel, at samtalen kommer tidligere i forløbet. Vejlederne i projektgruppen valgte at udvikle deres egen samtale- og forløbsguide: ”Tidlig opstart af arbejdet med IUP-elever³ i 8. klasse med Ressourceguiden”, som kan bruges i samtaleforløb, og som trækker på såvel narrativ vejledning som Vækstmodellen. Guiden foreligger i hæfteform, og der er plads til notater i den. Den blev uddelt ved præsentationen af modellen i workshoppen ved den afsluttende konference.

Projektgruppe 2: Nye mødeformer/tættere på

Gruppen har afprøvet at være i nogle områder/lokaliteter, hvor de kan få fat på nogle forældre, som de ellers ikke ville have fået kontakt med. I løbet af projektperioden udfoldede projektet sig yderligere og kom til at handle om ny måde at være til stede på over for forældrene. Vejlederne i projektgruppen mødtes alle sammen, men arbejdede med tre forskellige projekter.

Det ene projekt handlede om at få vejledningen tæt på de unge. Vejlederne kalder det ’UU tættere på’, og det handler om at fremskynde vejledningen. Vejlederne afprøvede to meget forskellige arrangementer: (1) Kulturnatten: Vejlederstand (hele UU-centret deltog) med mange aktiviteter, quiz m.v., der skabte stor synlighed og blev en rigtig stor succes, der vil blive gentaget. (2) Studierock: Dette projekt var ikke så vellykket. Det regnede, og det valgte tidspunkt var skævt i forhold til, hvornår de unge og deres forældre kom. Det vil ikke blive gentaget. Kongstanken i de to ’tættere på’-projekter er, at vejlederne ’skal væk fra de trygge kontorer og derhen, hvor de unge og deres forældre er trygge’, som vejlederne udtrykker det.

³ IUP-elever: ikke-uddannelsesparate elever

Det andet projekt vil igangsætte aktiviteter i et boligsocialt område. Derfor kontaktede gruppen en vicevært/pedel, der bidrog til at formidle information om arrangementerne. Gruppen overvejede at benytte Vækstmodellen i samtalerne med de unge og deres forældre i det boligsociale område, men deres første opgave bestod i at arrangere mødet og sikre, at nogen ville dukke op. Gruppen besluttede sig for at indkalde til et arrangement med fokus på tilmelding til en ungdomsuddannelse samt mulighed for generel vejledning. Vejlederne lod sig inspirere af forældrecaféer og lånte et klublokale i et område med socialt boligbyggeri. Gruppen samarbejdede med klubpersonalet, som sørgede for, at der blev hængt plakater op om deres arrangement i alle opgange i området. De fik desuden aktiveret de lokale ildsjæle i forhold til at reklamere for vejledningscaféen, og de lavede opslag i lokale aviser m.v. En journalist fra Jyllands-Posten interviewede vejlederne og skrev en artikel om initiativerne. Projektet blev gennemført med tilfredshed. Selvom fremmødet ikke var stort, var dem, der kom, meget glade for arrangementet, og de faldt lige ned i målgruppen af unge og deres forældre, der ellers ikke ville have modtaget vejledning.

Det tredje projekt fokuserer på samarbejde med lærerne, og hvordan de kan afprøve nye mødeformer med de unge og deres forældre i 9. klasse. I projektperioden blev der lavet forsøg med forældrecafé. Vejlederne i projektgruppen benyttede blandt andet en film, der blev produceret i forbindelse med projektet *Udsyn i udskolingen*. Afsættet for forsøget var, at alle undersøgelser viser, at de unge gerne vil tale om uddannelse med deres forældre, men forældrene føler sig ikke klædt på til den samtale eller finder ikke lige tiden til det. Til caféen kunne forældrene sidde ved en computer sammen med deres børn og snakke og vælge, samtidig med at de havde mulighed for at tale med en vejleder. Ved en afprøvning var der 42 ud af 60 mulige forældre og børn, der havde tilmeldt sig caféarrangementet, hvilket er en meget høj deltagelsesrate. På forældrecaféerne arbejder forældre og børn blandt andet med at finde informationer om uddannelser og erhverv og lave tilmelding til forskellige introkurser, for eksempel på EUD. Forældrecaféens formål er dels at klæde forældrene bedre på, dels at få forældre og unge til at arbejde sammen om at forberede den unges kommende uddannelsesvalg. Vejlederne i projektgruppen har i deres design taget udgangspunkt i Bill Laws karrierelæringsteori, der lægger vægt på refleksion og procesorientering. Det har krævet et tæt samarbejde med lærerne at få inkluderet de forældre, der normalt ikke ville have deltaget (inklusive etniske minoritetsforældre).

Projektgruppe 3: Bedre overdragelse af elever i forbindelse med skoleskift

En vigtig pointe for vejlederne i denne projektgruppe er, at de unge, der af forskellige grunde ikke har gået i skole i længere perioder, og unge, der skifter mellem forskellige skoler i kommunen, ikke skal opleve at starte helt forfra hver gang. De unge skal opleve at være en aktiv del af vejledningsprocessen. Derfor afprøvede vejlederne en positiv og ressourceorienteret tilgang, hvor de gennemførte samtaler

med afsæt i Vækstmodellen. Vejlederne afprøvede løbende modellen og dens egnethed til denne slags samtaler igennem hele projektperioden. I processen delte vejlederne deres erfaringer med modellen. En af erfaringerne er eksempelvis, at vejlederne glemmer at holde fokus på modellen med fare for, at de voksne bliver dem, der skriver, reflekterer og overtager samtalen om den unge. Det kan betyde, at den unge oplever at komme ud på et sidespor og dermed bliver tilskuer til de voksnes samtale. Vejlederne diskuterede, hvordan man kan sikre, at den unge får plads til at deltage aktivt hele tiden. Vejledernes positive og negative erfaringer bidrog til, at alle vejlederne i gruppen oplevede at blive mere rutinerede og bedre til at håndtere metoden. Et af UU-centrene har udviklet og fået trykt nogle kort, som minder om Psykiatrifondens styrkekort, men med farvekoder, så hver deltager i samtalen har sin egen farve. Formålet med de nye kort er at sætte fokus på at gøre mange ord til et enkelt ord i de indledende runder samt at give de unge en oplevelse af, at de voksne omkring dem ser deres ressourcer/styrker; de får selv sat ord på deres ressourcer/styrker; samt at give de unge øget tro på sig selv. Hensigten med kortene er, at de skal virke motiverende og give de unge lyst til at gå videre i forhold til at vælge og gennemføre en ungdomsuddannelse. På en produktionsskole har de god tid til vejledningen, og her er de også meget opsatte på at bruge kortene. Kortene blev afprøvet over en længere periode med gode resultater. Tilbage står dog, at det kan være en udfordring at samarbejde med grundskolelærerne, der kan have en anden forestilling om, hvordan en samtale skal fungere, og hvor konkret målet med samtalen skal være. Tid kan også være en central faktor. Men de unge, der er blevet mødt med Vækstmodellen i samtalerne, har givet positiv feedback.

E. Læste tekster i forskningscirkel 2

Vejledningsteori med og uden forældreperspektiv

- Amundson, Norman E.; Harris-Bowlsbey, JoAnn & Niles, Spencer G. (2015). "Career Counseling: Myths, Realities, and Emerging Trends". I: *Essential elements of career counseling: Processes and techniques*. S. 1-9. Pearson.
- Buhl, Rita (2010). "At bygge bro – samarbejde mellem familie og vejledning". I: *At bygge bro i vejledning. Perspektiver på relation, metode og samarbejdes betydning i vejledningssammenhænge*. VIA Systime.
- Buhl, Rita (2014). "Sådan kan skolen samarbejde med forældre". I: *Liv i skolen*, 2/2014.
Link: www.via.dk/om-via/presse/magasiner-tidsskrifter/liv-i-skolen
- Dahl, Line (2015). *Undskyld, men det I arbejder med er ligegyldigt*. [Blogindlæg]. Lokaliseret 24/1 2017 her: linedahl.dk/undskyld-men-det-i-arbejder-med-er-ligegyldigt/
- Jensen, Ulla Højmark (2016). *Evaluering og dokumentation af projektet: Afklarings- og vejledningsværksted på Egebjergskolen*. S. 4-8 og 24-28.
- Juul, Merete (2014). "Den flerkulturelle vejleder: Nye perspektiver for vejlederidentiteten". I: *VejlederForum: Faglighed*, 2014, nr. 3.
- Nordentoft, Helle (2014). "Fra blæksprutte til tværfaglig katalysator". I: *VejlederForum: Faglighed*, 2014, nr. 3.
- Poulsen, Bo Klindt; Thomsen, Rie et al. (2016). *Udsyn i udskolingen*. S. 19-36, 78-91. Downloades gratis her: www.kl.dk/Kommunale-opgaver/Born-og-unge/Ungdomsuddannelser/Udsyn-i-udskolingen/
- Watts, A.G.; Law, Bill et al. (2006). "Vejledning i organisationer" (s. 105-125) & "En teori om læring i forbindelse med uddannelses- og erhvervsvejledning" (s. 168-192). I: *Uddannelses- og erhvervsvejledning: Teori og metode*. Studie og Erhverv (Nu: Schultz).

Narrativ vejledningsteori

- Carey, Maggie et al. (2009). "The Absent but Implicit: A Map to Support Therapeutic Enquiry". I: *Family Process*, Vol. 48, No. 3, 2009 (s. 319-331).
- Valgreen, Helene (2013). "Narrativ praksis i en australsk kontekst". I: *Refleksion og fællesskab: Kollektiv narrativ praksis i karrierevejledningen*. S. 89-105. Ph.d.-afhandling. DPU.

Positive psykologiske tilgange til vejledning

- Grønbæk, Marianne & Pors, Henrik (2014). *VækstModellen – vejen til den gode samtale*. S. 15-31, 33-52. Dafolo.
- Kring, Lene (2002). *Brug sproget!* Lokaliseret 24/1 2017 her: www.kommunikationsforum.dk/artikler/brug-sproget
- Sinek, Simon (2014). *Start With Why*. TED Talk Short Edited. Lokaliseret 24/1 2017 her: youtu.be/IPYeClXpxw

Marginaliseringsteori

- Benjaminsen, Lars; Andrade, Stefan Bastholm; Andersen, Ditte; Enemark, Morten Holm; Birkelund, Jesper Fels (2015). *Familiebaggrund og social marginalisering i Danmark – En registerbaseret kortlægning*. S. 9-20, 221-244. SFI.
- SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd (2016). *Unge i Danmark – 18 år og på vej til voksenlivet*.
- Wilken, Lisette (2006). *Pierre Bourdieu*. S. 37-60, 79-94. Roskilde Universitetsforlag.

Uddannelses- og læringsorienteret teori

- Jensen, Ulla Højmark (2005). "Unge uden uddannelse – hvem er de og hvordan kan de vejledes?" I: Plant, Peter (red.), *Vejbred – En antologi om vejledning*. Danmarks Pædagogiske Universitets Forlag.
- Ziehe, Thomas (2007). *Øer af intensitet i et hav af rutine. Nye tekster om ungdom, skole og kultur*. Forlaget Politisk Revy.

Metodeteori

- Tønnesvang, Jan; Hedegaard, Nanna B. & Nygaard, Simon E. (2015). *Kvadrantmodellen – en introduktion*. Forlaget Klim, 2. udg.

2.3. Forskningscirkel 3: Psykisk sårbare unge

Deltagere i forskningscirkel 3

UU Mors (2 deltagere)

UU Skive (2 deltagere)

UU Aalborg (3 deltagere)

UU Viborg (3 deltagere)

UU Jammerbugt (3 deltagere)

I alt 13 deltagere

(Billedet til højre er taget til

forskningscirkelns sidste møde. De efterfølgende billeder af cirkeldeltagerne er taget til afslutningskonferencen. Privatfoto).

A. Cirkelmøderne før midtvejsseminaret

Til første cirkelmøde præsenterede UU-centrene og vejlederne sig for hinanden. Til mødet var der fokus på: Hvem er vi, hvad gør vi, hvad ved vi om forskningscirkelns tema, og hvordan kan vi blive bedre? Dette resulterede blandt andet i, at cirklen fandt frem til nogle opmærksomhedspunkter, som de i første omgang vurderede kunne være centrale for cirkelns arbejde. Et opmærksomhedspunkt, som deltagerne fremhævede, var overgange, og UU-centrenes samarbejde med andre aktører i forhold til at støtte de sårbare unge i overgange, for eksempel mellem grundskole og ungdomsuddannelse.

Vejlederne var særligt interesserede i at forstå og blive klogere på, hvem de psykisk sårbare unge er, hvordan man som vejleder (og skole) får øje på dem, og hvordan man bedst støtter dem. Gruppen fandt det særligt interessant at se nærmere på den gruppe af unge, som har meget fravær fra skolen. I arbejdet med de sårbare unge pointerede vejlederne også, at der skal være fokus på, hvordan vejlederne kan være med til at vende begrebet 'ikke-uddannelsesparat' til at være noget, som godt kan være positivt. Vejlederne ønskede at blive bedre til at samarbejde med socialrådgiverne og andre faggrupper på tværs af kommunegrænser, med familiegrupper og med skolerne om UPV. Derudover ville vejlederne gerne opnå en højere grad af bevidsthed om teori og metode i vejledningen samt blive bedre til at videndele. Som opfølgning på første møde var det helt centralt at komme nærmere på en definition af, hvem de sårbare unge er, og hvordan man kan beskrive unge, der er på kanten af uddannelsessystemet. Med afsæt i tekster om sårbare unge diskuterede og reflekterede deltagerne i forskningscirkel 3 over, hvem de unge på kanten af skolesystemet er, og om de nødvendigvis også er psykisk sårbare. Ved hjælp af teksterne søgte cirklen at komme tættere på, hvordan man kan forstå de psykisk sårbare unge og deres tilgang til at tage en uddannelse, samt hvordan, hvornår og på hvilken måde man som vejleder kan støtte de unge. Forskningscirkel 3 forsøgte at komme tættere på en definition af 'psykisk sårbare unge' ved at skelne mellem sårbarhed og sygdom og ved at fokusere på de 20 procent af unge, der har svært ved at finde fodfæste i uddannelsessystemet, velvidende at disse unge langt fra alle er psykisk sårbare.

I forbindelse med at finde frem til de psykisk sårbare unge bemærkede gruppen det positive i, at UPV'en sikrer, at nogen ser på de unge og vurderer deres faglige, sociale og personlige kompetencer og på den måde bliver opmærksom på unge, der har en sårbarhed. Problemet kan dog være, at UPV'en også er med til at stigmatisere de unge. Det blev endvidere problematiseret, at skolerne og ungdomsuddannelserne ikke altid inddrager vejlederne, når de har med de sårbare unge at gøre. I

deltagernes diskussioner og refleksioner indgik der også overvejelser i forhold til, hvordan man i praksis kan vejlede de psykisk sårbare unge, og nogle vejledere har i denne forbindelse erfaring med at inddrage netværk omkring de unge og oplever, at det er vigtigt at tale 'med' de unge og ikke kun 'til' dem. Vejledere i forskningscirklen talte om, at opsøgende vejledning kan være nødvendigt for at få fat i de sårbare unge, men nogle oplever også, at det kan være grænseoverskridende at opsøge de unge. I denne forbindelse opstod en snak om, hvor de unge, der har brug for vejledning, kan gå hen. Gruppen kom herefter til at tale om organisationen Headspace, som er en frivillig privatorganisation, der tilbyder unge anonyme samtaler. Dette afstedkom et ønske om at vide mere om organisationen og den tilgang, Headspace har til samtalerne med de sårbare unge. Derfor blev repræsentanter fra organisationen inviteret til et efterfølgende møde (fjerde møde). Organisationen sendte tre unge og en lidt ældre 'samtalepartner'. De holdt et oplæg for forskningscirklen om deres arbejde og om, hvordan de organiserede sig, så de kan klare samtalerne med de unge, der vælger at bruge dem. Efter oplægget var der spørgsmål fra vejlederne i forskningscirklen, der blandt andet handlede om, hvilke vejledningsfaglige redskaber og hvilken praksis organisationen trækker på, og hvilke metodiske overvejelser den enkelte vejleder/samtalepartner gør sig i forhold til mødet med en sårbar ung. Noget af det, som forskningscirkeldeltagerne efterfølgende fremhævede som inspirerende, var organisationens efterbehandling af samtalerne samt det, at der godt kunne være mere end én vejleder med til en samtale. Noget af det, der kom frem i den efterfølgende fælles debat, var en søgen efter grænseflader i forhold til, hvad en frivillig organisation som Headspace kan bidrage med, og hvad vejledningen kan bidrage med. Et af omdrejningspunkterne i denne debat var vejlederens/samtalepartnerens professionalisme og faglige uddannelse, og hvad det betyder for, hvordan vejlederne møder de unge. Nogle vejledere fremhævede, at Headspace gør et godt stykke arbejde med de sårbare unge ved for eksempel at være tilgængelige, anonyme, relationsbårne og yde mellemmenneskelig omsorg for de unge. Det er en opgave, som UU-vejlederne har svært ved at løfte i en travl hverdag. Andre vejledere fremhævede det problematiske i, at Headspace tager sig af meget sårbare unge uden at have anden uddannelse end et kort introduktionsforløb. Nogle vejledere fremhævede endvidere den tvivl, der kan opstå om, hvorvidt de sårbare unge får den rette vejledning og støtte, og om samtalerne kunne risikere at gøre mere skade end gavn. Der var dog udbredt enighed om, at det blev opfattet som positivt, at særligt ensomme unge har et sted at søge hen efter menneskelig kontakt, og at det var positivt, at Headspace organiserede deres vejledning, så der kunne være to til stede, samt at de efterbehandlede samtalerne.

Forskningscirklen havde også fokus på resiliens-/robusthedsbegrebet og læste tekster om dette. I diskussionen af begrebet blev det blandt andet problematiseret, hvordan man kan bruge robusthedsbegrebet i vejledningen uden at falde i individualiseringsfælden. I den nyere definition af begrebet bliver der lagt vægt på at se på konteksten omkring den unge og de relationelle faktorer. Et andet centralt begreb, som forskningscirklen diskuterede, var motivationsbegrebet, og her fokuserede de i særlig høj grad på, hvordan motivation kan bidrage til at gøre os klogere på psykisk sårbare unge, og hvordan de skal vejledes. Cirkelns deltagere diskuterede dels de unges forskellige motivationsorienteringer (Pless et al. 2015), dels et metaperspektiv på uddannelse. Diskussionerne og refleksionerne handlede blandt andet om at nuancere motivationsbegrebet og fokusere på processen frem for resultatet. I forhold til vejledningspraksis fremhævede nogle vejledere, at praktikforløb kan være såvel motivationsskabende som robusthedsskabende. Det diskuteredes, hvordan man kan forstå motivation som indre/meningsstyret eller ydre/nyttestyret, og hvordan det kan hjælpe os til at forstå, hvad der skal til for at mestre livet. Nogle vejledere fremhævede, hvor vigtigt de oplever, at det er at

tænke forældrene med, når det handler om de unges 'livsmestring'. Der var endvidere et fokus på faren ved, at man som vejleder kommer til at individualisere motivation og robusthed i stedet for at se det som noget bredere og kontekstafhængigt, hvor for eksempel læreren også har et ansvar. Dette gav anledning til, at cirklen også vendte begreberne 'praksisfællesskaber' og 'identitet'.

Med de nye faglige input søgte forskningscirkelens deltagere at vende tilbage til afgrænsningen af målgruppen. Der var enighed om at differentiere mellem 'livet er svært' og psykisk sårbarhed, men det var svært at finde frem til, hvor grænsen præcist går. Derfor valgte deltagerne at sætte en svag parentes omkring 'psykisk' og have fokus på 'sårbare unge' i forhold til at tage en uddannelse. Dette er i tråd med den definition, gruppen beskæftigede sig med til 2. cirkelmøde, hvor de diskuterede, om målgruppen kunne være de 20 procent unge, der har svært ved at finde fodfæste i uddannelsessystemet.

Forskningscirkel 3 har også arbejdet med 'ressourcefokuseret vejledning', hvor udgangspunktet er de unges styrker. Flere vejledere påpegede, at de oplever, at man godt kunne tage en ressourcefokuseret tilgang mere til sig i vejledningen og på uddannelsesinstitutionerne. Cirkeldeltagerne fremhævede også, at de ser en tendens til, at vejledere og lærere fokuserer på, hvor den unge kan forbedre sig, og dermed underprioriterer at tale om de styrker, den unge allerede har. Nogle fremhævede, at det at tale om styrkerne kan være en vej ind til også at tale om svaghederne, og at det er vigtigt, at der i vejledningssamtalerne er en god balance. I den ressourcefokuserede vejledning er det en pointe at tale om styrker og det at kunne bringe styrker med videre ind i andre kontekster, hvor den unge ikke står så stærkt. Et af de spørgsmål, som vejlederne diskuterede, var, hvordan man forbinder det at tale med de unge om styrker, til at de unge også oplever og erfarer, at de har styrker. Det blev endvidere diskuteret, hvordan den ressourcefokuserede vejledning er forankret i positiv psykologi, og at den kan ses som en individorienteret tilgang med mange træk fra den narrative vejledning, hvor man også fokuserer på ressourcer frem for svagheder.

Til det sidste møde inden midtvejsseminaret arbejdede forskningscirklen med brainstormingprocesser og delte sig i tre grupper. Den ene gruppe ville lave et pilotprojekt med fokus på udvikling af vejledningsmetoder og særligt se på gruppevejledning og individuel vejledning i den kollektive vejledning. Den anden gruppe havde fokus på overgange og de særligt sårbare unges grupperinger. Gruppen ønskede at udvikle en 'tryghedsmanual' for at hjælpe den unge i overgange. Den sidste gruppe ønskede at fokusere på motivation og sårbare unge. Gruppen overvejede at bruge JUMP-kort i arbejdet med motivation og at afprøve disse i praksis.

B. Cirkelmøderne efter midtvejsseminaret

Efter midtvejsseminaret tog forskningscirkel 3 fat på WATCH-modellen som eksempel på en model med vægt på kollektivvejledning og fællesskabet som en måde at få fat på de unge og motivere dem til at påbegynde og gennemføre en uddannelse. Forskningscirklen diskuterede den udfordring, der ligger i at udvælge de unge og tilpasse forløbet til en given gruppe af unge. Et af UU-centrene besluttede sig for at afprøve dele af WATCH-modellen på en skole som supplement til drenge- og pige grupperne. Det er centrets erfaring, at blandede grupper fungerer fint, og at de unge ikke behøver at have de samme problematikker for at få gavn af at være i samme gruppe. Nogle vejledere anlagde dog et kritisk blik på WATCH-modellen og påpegede, at der er en eksklusionsrisiko ved dannelsen af grupperne (stigmatisering). Hertil kommer, at de unge ikke føler ejerskab i forhold til indholdet i et forløb, der er fastlagt på forhånd. Omvendt kommer der temaer op som for eksempel stress, som de unge måske ikke

i forvejen havde tænkt på, der skulle snakkes om. Nogle cirkeldeltagere gav udtryk for, at det var et lidt voldsomt system at presse ned over unge i folkeskolen, men sikkert fint til de lidt ældre, som er i en form for ungeforløb. Andre deltagere oplevede det som meget relevant for unge i udskolingen. Flere gav udtryk for, at de var udfordret på samarbejdet med lærerne om uddannelse og job, og at det ville være relevant for alle unge at komme igennem et WATCH-lignende forløb. Deltagerne pointerede, at det ikke kun var en vejlederopgave at klæde de unge på til at kunne begå sig efter folkeskolen – det burde være et samarbejde mellem skolen, forældre, netværk, vejledning osv.

Forskningscirklen arbejdede også med vejlederens rolle og position. Deltagerne diskuterede, hvordan vejlederen på forskellige måder kan forsøge at tage den unges synspunkt/perspektiv. Det kan vejlederen gøre, fordi vejlederen har kendskab til de unge over længere tid, både før og efter 18 år. Vejlederen kan indtage positionen som katalysator, translatør og advokat for de unge. Vejlederne i forskningscirklen havde overvejelser om kerneopgaven i relation til vejlederrollen. Nogle pointerede, at vejlederne har fået mere myndighed i forhold til UPV og brobygning, men at vejlederne skal passe på, at de ikke får for meget myndighed, for så bliver det svært for de unge at se vejlederen som institutionsuafhængig og skelne vejlederen fra andre professionelle. Flere vejledere oplevede, at det er svært ikke at blive 'fedtet ind' i myndighedsrollen. Når vejlederen ikke har en myndighedsrolle, kan de bedre indtræde i en position som en, der vil de unge det godt og være elevernes advokat over for såvel skole som forældre. I dag oplever vejlederne, at de skal kæmpe for at få en relation til de ikke-uddannelsesparate unge og for at få mulighed for at være den, der kan 'være på deres side'. I forskningscirklen diskuteredes det, hvordan vejlederne kan udføre myndighedsrollen på en måde, så positionen som de unges advokat kan opretholdes. Det kræver blandt andet, at resten af organisationen anerkender vejledernes rolle. Nogle vejledere oplever, at de bliver 'fedtet ind i en beslutningsproces', før de overhovedet når til vejledningssamtalen. I forlængelse af denne diskussion arbejdede vejlederne i forskningscirkel 3 med at konstruere hver deres vejledningsdeklaration. Til dette anvendte vejlederne blandt andet JUMP-kort, som de valgte individuelt og talte ud fra.

Forskningscirklen søgte afklaring på, hvad der egentlig definerer gruppe- og kollektive vejledningsaktiviteter. For at finde frem til denne skelnen må man se nærmere på vejlederens rolle. Hvis vejlederen fungerer som vejleder, er det gruppevejledning, men hvis vejlederen fungerer som underviser, er det kollektivvejledning eller gruppeaktiviteter. I forskningscirklen diskuteredes det blandt andet, om vejledning i grupper nødvendigvis er det eneste pædagogiske svar på individuelle problemer i alle sammenhænge. I forlængelse af dette ville cirklen meget gerne have inspiration fra WATCH-modellen og inviterede derfor en ressourceperson til et cirkelmøde. Det blev Claudia Dose, som har arbejdet meget med modellen og gerne ville dele af sine erfaringer. WATCH har i hendes arbejde været en indgang til gruppevejledning og har også haft en afsmittende effekt på den kollektive vejledning, hvor vejledningskollegerne i højere grad bryder klassen op i mindre grupper. WATCH-modellen kan bruges til forskellige målgrupper, men ens for de forskellige forløb og målgrupper er selve tilgangen til og håbet om at se den enkelte, og at den enkelte har betydning og bliver accepteret som en del af et fællesskab. Erfaringen er, at gruppestørrelsen skal være på seks til otte deltagere. Udvalgelse af eleverne kan være meget krævende. Ofte er det forældrene, der spænder ben for muligheden og ikke giver deres børn tilladelse til at være med i et WATCH-forløb. Eleverne skal føle, at de er positivt udvalgte. Claudia Doses erfaring er, at arbejdet med WATCH også løfter kvaliteten i det almindelige vejledningstilbud,

blandt andet fordi hendes vejledningskolleger er blevet mere modige med hensyn til at kaste sig ud i gruppevejledning på forskellig vis.

I forskningscirklen blev det blandt andet diskuteret, om de temaer, som man arbejder med i et WATCH-forløb, er for vanskelige at arbejde med for gruppen med psykisk sårbare unge. For nogle grupper vil det formentlig være en stor udfordring at skulle reflektere over problemer sammen med andre. Nogle vejledere har erfaringer med at arbejde med værdier i den kollektive vejledning, hvor der også er sårbare unge, for eksempel ved brug af JUMP-kort. Det tager eleverne som udgangspunkt godt imod, og erfaringen er, at man sagtens kan have diskussioner om værdier i forhold til livet, uddannelse og arbejde, men at man må tale med dem om de ting, der interesserer dem, og det må ikke blive så abstrakt, at de ikke kan følge med. I forlængelse af dette havde deltagerne i forskningscirklen en diskussion af diagnoser. En af deltagerne pointerede blandt andet, at en ung ikke 'er' en diagnose. Udgangspunktet for vejlederen må altid være at interessere sig for mennesket. Diagnoserne fremkommer på mange forskellige måder og kan indeholde forskellige definitioner, hvor den unge kan falde mere eller mindre ind under. En deltager nævnte, at mange tror, at unge med autisme ikke ønsker socialt samvær, fordi de ikke selv magter at være sociale. Men det er vejlederens erfaring, at mange med autisme er ensomme, og opgaven for vejlederen bliver at finde ud af, hvordan den unge kan komme ud af ensomheden med udgangspunkt i de individuelle muligheder, den unge har for at deltage i sociale aktiviteter. Selvom der er uendelig mange variationer i forhold til diagnoserne, er der et ønske om at komme tættere på fællesnævnerne. Derfor blev det besluttet at invitere nogle folk, der har kompetencer på området. Vi inviterede Peder Appel Würtz og Lise Bertelsen, der i særlig høj grad ved noget om angst, og begge arbejder i ungdomspsykiatrien. De talte blandt andet om, at det er nødvendigt, at vejlederne stiller sig nysgerrige over for de unges symptomer. For eksempel i forhold til unge med angst. Peder og Lise fortalte om, hvordan angsten har fået næring gennem mange år, hvorfor de unge er blevet eksperter i at tale negativt om sig selv. Det bliver en selvopfyldende profeti, et selvvedligeholdende og lukket system. Hvis man som vejleder vil bidrage til, at den unge kan forlade katastrofetænkningen, skal man opstille et alternativ. Her pointerede de, at man som behandler eller vejleder skal udforske årsagerne. Hvis barnet/den unge får det dårligt på skolen, skal lærerne ikke sende dem hjem. Hvis den unge bliver sendt hjem, er skolen med til at føde undgåelsessymptomer, som medfører ustabil fremmøde. De foreslog i stedet, at de unge får øget omsorg og voksenkontakt. Det er vigtigt at understrege over for lærere og vejledere, at ingen dør af at have et angstanfald, og man kan højst have høj angst i 20 minutter ad gangen. Hvis man således kan beholde barnet/den unge i 20 minutter, kan man hjælpe personen med at udholde det. Som vejleder kan det handle om at udfordre den unges automatiske negative tanker ved eksempelvis at tage den unge med ud på ungdomsuddannelserne, brobygning, introkurser osv. og holde fast i, at den unge har gjort det godt. Vejlederen deler sine positive observationer af den unge, griber fat i det, der lykkes, og opbygger relationen. Vejledere i forskningscirklerne har forskellige erfaringer med unge med angst og var alle meget positive over at få nogle konkrete retningslinjer og metoder til at håndtere de unge med angst.

C. Opsamling på den teoretiske forankring af forskningscirkel 3

Forskningscirklen har været igennem læsning, faglig refleksion og diskussion samt praksisrelatering i forhold til en bred vifte af vejledningsfaglige og læringsteoretiske retninger. Til de første tre cirkelmøder var definitionen af cirkelns målgruppe centralt, og i den forbindelse hentede gruppen inspiration i såvel marginaliseringsteori som i lærings- og resiliensforskning. Forskningscirkel 3 har arbejdet med og diskuteret metaperspektivet på det at tage en uddannelse som udtryk for enten nyttetænkning eller

meningstænkning (Biesta 2013). Cirklen har blandt andet arbejdet med at forstå de sårbare unge som indlejret i relationer og som en del af en kontekst, der kan være definerende for, hvordan de opfatter sig selv og bliver opfattet af andre. I den forbindelse har de læst sociologiske tekster med fokus på at forstå strukturer og relationer mellem menneske og samfund/organisationer. Forskningscirkel 3 har gennemgående fokuseret på, hvordan vejledningen kan bidrage til at støtte de unge ved at se på de unges styrkesider. Dette blev blandt andet belyst gennem læsning af resiliensforskning, motivationsforskning og gennem diskussioner og refleksioner over den ressourcefokuserede vejledning. Vejledningsteoretisk har fokus både været på Amundsons procestilgang, WATCH-modellen og styrkekort, og cirklen har løbende trukket på forskellige andre tilgange med særlig vægt på narrative tilgange. De teoretiske tekster og diskussioner udfoldede sig blandt andet i cirkelns faglige diskussioner af Headspace og deres vejledningsmetoder i samtaler med de sårbare unge og ved dialog med fagpersoner fra ungdomspsykiatrien.

D. Proces og produkter i forskningscirkel 3

Projektgruppe 1: Gruppevejledning

Denne projektgruppe har lavet et pilotprojekt med fokus på udvikling af gruppevejledningsmetoder i den kollektive vejledning. Gruppen har set på virkningen af gruppevejledning i forhold til at fremme uddannelsesparathed hos sårbare unge. I gruppen har man ud over at læse faglitteratur også udarbejdet forskellige konkrete gruppevejledningsforløb, som man vil afprøve og diskutere. Projektgruppen besluttede sig for at fokusere på henholdsvis 1) elever i 8. klasse og 2) unge på en produktionsskole.

1) I forhold til 8. klasserne har de arbejdet med gruppevejledning i den kollektive vejledning i et uddannelsesparathedsforsløb, inden eleverne er vurderet uddannelsesparate /ikke-uddannelsesparate. Vejlederne brugte JUMP-kort, inspiration fra WATCH og FFAST. Der blev gennemført et seks ugers gruppeforløb, hvor vejlederne havde glæde af at bruge Center for Ungdomsforskning (CEFU) fem motivationsorienteringer, som de unge blandt andet arbejdede med i grupper. I en af klasserne bidrog forløbet til, at kun én elev blev vurderet ikke-uddannelsesparat. Både uddannelsesparate og ikke-uddannelsesparate gav overvejende positiv feedback på forløbet.

2) I forhold til produktionsskoleeleverne har vejlederne arbejdet med gruppevejledning af unge, der er særligt udfordrede, ved at bruge udvalgte sessioner fra WATCH samt styrkekort (Marianne Tolstrup). Der er indgået konkrete aftaler med produktionsskolen, hvor der skal afholdes seks gruppevejledningsgange a la WATCH. Vejlederne oplevede, at der var meget planlægning. Målgruppen er unge i alderen 16-22 år. Projektgruppen har valgt at kalde forløbet 'kursus', så det ikke virker stigmatiserende. Det gode samarbejde med samarbejdspartneren (her produktionsskolen) er væsentligt. En erfaring er, at det ikke har været muligt at planlægge et fast forløb på forhånd, det måtte gøres løbende. Det krævede meget fleksibilitet fra vejledernes side, da ungegruppen ændrede sig undervejs, og der skulle løbende arbejdes med gruppedynamik i forhold til de skiftende deltagere. Projektgruppen udviklede tre kort til evaluering af hver session (grøn, gul og rød). Den foreløbige evaluering af forløbet viser, at de unge sætter pris på, at vejlederne selv deltager i øvelserne, som blandt

andet inkluderer brug af LEGO. Til afslutningsseminaret havde gruppen lavet profiler over de unge, som havde været i et forløb med dem. Det fremgår tydeligt, at vejlederne har ramt lige ned i målgruppen.

Projektgruppe 2: Tryghedsmanual

I den anden gruppe har fokus været på overgange og de særligt sårbare unges grupperinger. Gruppen ville se på vejledernes samarbejde med andre faggrupper i forbindelse med overgangsproblematikker for unge, der har meget fravær, og unge med autisme. Gruppen ønskede at udvikle en

”tryghedsmanual” for at hjælpe den unge i overgange. Denne skal udarbejdes sammen med den unge og hendes/hans netværk samt med inddragelse af en række fagpersoner. Der tages udgangspunkt i den unges perspektiv. Der bliver udvalgt en person som talerør for den unge i forhold til samarbejdet med andre parter. Udfyldelse af manualen kan blandt andet også fungere som forberedelse til store netværksmøder, hvor den unge ofte er meget presset. Det er vigtigt at få den unge til at føle ejerskab, og derfor skal manualen udfyldes i samtalen og fungere som et dynamisk værktøj. Projektgruppen er i gang med at afprøve manualen på målgruppen af sårbare unge i to HF-klasser. Her har vejlederne samarbejdet med de fagprofessionelle om, hvordan manualen skal afprøves, og til afslutningskonferencen præsenteres manualen, som meget gerne skal spredes ud til kollegaerne i egne og andres UU-centre.

Projektgruppe 3: Motivation og styrker

Den sidste gruppe har fokuseret på motivation i forhold til sårbare unge.

Gruppen oplever motivationsbegrebet som et bredt begreb, der kan være svært at afgrænse. De ønsker at inddrage motivationsorienteringer, narrative tilgange, konstruktivistisk vejledning, styrkekort og positiv psykologi og blandt andet se på ambitionsniveauer i forhold til motivation for uddannelse. Gruppen overvejer at bruge JUMP-kort i arbejdet med motivation og afprøve disse i praksis. Gruppen har valgt at se på de ikke-uddannelsesparate unge, som kan benævnes som ’spildrengene’. En skole, der har haft E-sport på programmet, har mange ’spildrengene’, der drømmer om at spille professionelt. Idet skolen tager deres hobby seriøst, bliver drengenes ’svaghed’ i forhold til at bruge meget tid på spil også til deres styrke. Det kan betyde, at drengene får mere motivation til at gå i skole. Spørgsmålet er, hvordan man kan overføre deres succes og koncentration i forbindelse med spil til resten af skoledagen. Projektgruppen vil gerne arbejde mere med styrkekortene og har søgt inspiration hos det lokale psykologcenter. En af vejlederne har interviewet fire drenge, der spiller. Projektgruppen bruger deres erfaringer fra interviewene som baggrundsviden til at kvalificere vejledningssamtalerne med de unge, der bruger meget af deres tid på spil. Til afslutningsseminaret delte vejlederne deres erfaringer med vejledningsforløbet ved at udarbejde og udlevere en folder. En af vejlederne i gruppen ønskede endvidere at gå i dybden med at afprøve mulighederne for at inddrage styrkekort i vejledningsforløb med sårbare pigegrupper. Denne afprøvning gav rigtig gode resultater, som også blev præsenteret til afslutningsseminaret med video og fotos.

E. Læste tekster i forskningscirkel 3

Vejledningsteori

- Amundson, Norman E.; Harris-Bowlsbey, JoAnn & Niles, Spencer G. (2015). "Career Counseling: Myths, Realities, and Emerging Trends". I: *Essential elements of career counseling: Processes and techniques*. S. 1-9. Pearson.
- Birgisdottir, Björg J. et al. (2012). *WATCH: En brugsbog i gruppevejledning*. S. 15-37. Schultz.
- Elsig-Pedersen, Torben (2016). "Angst som blind passager i vejledningen". I: *VEJLEDEREN* #6, december 2016, side 8-13. Findes også online: www.vejlederen.org
- Juul, Merete (2014). "Den flerkulturelle vejleder: Nye perspektiver for vejlederidentiteten". I: *VejlederForum: Faglighed*, 2014, nr. 3.
- Nordentoft, Helle (2014). "Fra blæksprutte til tværfaglig katalysator". I: *VejlederForum: Faglighed*, 2014, nr. 3.
- Poehnell, Gray R. & Amundson, Norman E. (2012). *Håb og engagement: Nye muligheder i livs- og karrierevejledning*. Kapitel 3. Forlaget Schultz.
- Sævar Reid, Hans Inge (2009). "Om "menneskearbejde" og "ekspertarbejde" i vejledning". I: *Til den andens bedste – Om vejledningens etik*. Dansk Psykologisk Forlag.

Thomsen, Rie et al. (2013). *At vejlede i fællesskaber og grupper*. Kapitel 2 og 3. Forlaget Schultz.

Marginaliseringsteori

- Benjaminsen, Lars; Andrade, Stefan Bastholm; Andersen, Ditte; Enemark, Morten Holm; Birkelund, Jesper Fels (2015). *Familiebaggrund og social marginalisering i Danmark – En registerbaseret kortlægning*. S. 9-20, 221-244. SFI.Cottam, Hilary (2011). "Relationel velfærd er fremtidens velfærd". I: *Kognition og Pædagogik: Relationel velfærd*, 2016, nr. 100, 26. årg. Dansk Psykologisk Forlag.
- SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd (2016). *Unge i Danmark – 18 år og på vej til voksenlivet*.

Uddannelses- og læringsorienteret teori/motivationsteori

- Biesta, Gert (2013). "Et opgør med nyttetænkningen". I: *Unge motivation og læring. 12 eksperter om motivationskrisen i uddannelsessystemet*. Hans Reitzels Forlag.
- Fleischer, Anne Vibeke (2008). "Eksekutive funktioner i dagens skole". I: *Kognition & Pædagogik*, 2008, nr. 67. S. 62-67.
- Jensen, Ulla Højmark (2005). "Unge uden uddannelse – hvem er de og hvordan kan de vejledes?" I: Plant, Peter (red.), *Vejbred – En antologi om vejledning*. Danmarks Pædagogiske Universitets Forlag.
- Pless, Mette; Katznelson, Mette et al. (2015). "Unge motivationsorienteringer". I: *Unge motivation i udskolingen*. S. 61-93. Aalborg Universitetsforlag.

Metodeorienteret teori

- Tønnesvang, Jan; Hedegaard, Nanna B. & Nygaard, Simon E. (2015). *Kvadrantmodellen – en introduktion*. Forlaget Klim, 2. udg.

Positiv psykologisk orienteret teori

- Tolstrup, Marianne (2014). *Ressourcefokuseret vejledning*. Dansk Psykologisk Forlag.
- Tonsberg, Signe (2016). "Hvor kommer modstandskraften fra?" I: *Asterisk*, marts 2016. Aarhus Universitet (DPU).

Tekster om psykisk sårbare unge

- Angstforeningen (2017). *Hvad er angst? 14-17 år*. Lokaliseret på Angstforeningens hjemmeside 10/1 2017: angstforeningen.dk/vaerikkebange/angst-14-17.html
- Bertelsen, Per; Munk-Jørgensen, Povl & Bech, Per (2010). *De psykiatriske diagnoser*. S. 11-25. Psykiatrifondens forlag.
- Undervisningsministeriet (2010). *"Jeg kommer heller ikke i dag" – om støtte af sårbare unge i uddannelse*. Undervisningsministeriets håndbogsserie nr. 3.

3. Opsamlende refleksioner og opmærksomhedspunkter

I det følgende trækkes der nogle generelle tendenser frem på tværs af de tre forskningscirkler. Først vil nogle centrale styrker og svagheder i forskningscirkelprojektet blive fremhævet og dernæst nogle afsluttende refleksioner over forløbet.

3.1. Centrale styrker og svagheder i projektet

At arbejde på tværs

Det har vist sig at være en stor styrke i projektet, at vejlederne har arbejdet sammen på tværs af UU-centrene. I forbindelse med mundtlige evalueringer af forløbet tilkendegiver vejlederne, at de har været meget glade for den erfaringsudveksling, der har fundet sted på tværs af centrene. Det har styrket samarbejdet, at vejlederne har forskellige erfaringer og rutiner i deres daglige arbejde, og vejlederne har oplevet, at de kunne få og give inspiration til hinanden gennem hele forløbet. Forskningscirkelmøderne har givet grobund for at skabe faglige og personlige netværk mellem UU-centrene, som lever mellem møderne og efter projektførelset. Det har endvidere været en styrke, at to eller flere vejledere fra hvert center deltager i en forskningscirkel, da vejlederne tydeligt har støttet hinanden i arbejdet og holdt fokus på forskningscirkelns problemstillinger, således at der også er sket en faglig udvikling og forankring mellem møderne.

Når man samarbejder på tværs af UU-centre, der geografisk kan ligge langt fra hinanden, kan det opfattes som en svaghed, at deltagerne har brugt lang tid på transport til møderne. Dertil kommer, at opbygningen af et godt samarbejds miljø tager tid. Vi har forsøgt at tage højde for dette ved, at UU-centrene skiftedes til at afholde møderne, og at der dermed på skift mellem deltagerne har været kort transporttid. At arbejde på tværs betyder, at man møder nye mennesker, med hvem det tager tid at oparbejde fælles forståelser, tillid og kendskab til. Referencerammer og begreber kommer let til at fylde meget i starten af et samarbejde. Dette medførte, at nogle vejledere i den første halvdel af forløbet var lidt utålmodige, men efter midtvejsseminaret oplevede vejlederne en højere grad af tryghed med formen og med deltagerne. Dette gav plads til et frugtbart fagligt miljø i cirkelns arbejde samt et bemærkelsesværdigt højt vejledningsfagligt refleksionsniveau i diskussionerne i den afsluttende del af cirklerne.

At arbejde procesorienteret

Når man arbejder procesorienteret, kan der opstå frustrationer blandt deltagerne over ikke at kunne overskue processen. Når man ikke på forhånd har defineret præcis, hvilken retning cirkelns arbejde skal tage, og ikke på forhånd kan sige, hvad man skal lave hvornår, og hvad det skal ende med, er det helt forståeligt, at nogle vejledere bliver i tvivl om, hvad det nu er, de bruger deres tid på. Dette har heldigvis ikke været særligt udtalt. Forskningscirkellederen og BFAU-konsulenten har løbende haft fokus på at forebygge den slags frustrationer ved blandt andet til hvert møde at åbne op for, at vejlederne kan tale om, hvilket produkt de vil arbejde hen imod, og kontinuerligt bruge tid på at tale om processen. Her kan det også være vigtigt, at forskningscirkellederen finder en god balance mellem at skabe en tillidsfuld stemning på cirkelmøderne (symmetrisk relation) og at træde i karakter som faglig garant og erfaringsperson (asymmetrisk relation), for at give deltagerne den fornødne tryghed til at hvile i processen og tro på, at der er en rød tråd i deres arbejdsproces – også selvom de ikke nødvendigvis kan få øje på den hele tiden. Denne potentielle svaghed, som det proces- og deltagelsesorienterede arbejde kan indeholde, viste sig i nogen grad i starten af forløbet, men fyldte meget lidt efter

midtvejsseminaret. Alt i alt er det min vurdering, at det har været en stor styrke for arbejdet i forskningscirklerne, at de har været procesorienteret. Det betyder nemlig, at deltagerne hele tiden har haft indflydelse på, hvilke faglige problemstillinger der skal være i centrum, og ligeledes hvordan de vil arbejde med dem. Til hvert møde har der været forberedelse i form af tekstlæsning, og på mødet har der været et eller flere faglige oplæg. Vejlederne har løbende talt sig frem til, hvilke temaer og tekster de fandt relevante for forskningscirklen at arbejde videre med. Vejlederne har eksempelvis selv engageret sig i at lave mindre arbejds- og summegrupper, og de har opstillet retningsgivende arbejdsspørgsmål. Det er således mit indtryk, at proces- og deltagerorienteringen har fungeret rigtig godt, idet den har sikret, at vejlederne oplevede, at arbejdet i cirklerne var relevant for deres faglige udvikling og deres daglige arbejde i UU-centret, samt at arbejdet er foregået på en måde, der gav mening for dem.

Det er min vurdering, at vejlederne i forløbet er blevet mere og mere reflekterede i forhold til deres praksis og på den måde også har gode muligheder for at blive bedre praktikere. Pointen er, at det kræver tid, tålmodighed og en ekstra indsats at nå dertil. Det er min vurdering, at alle cirkeldeltagere har flyttet sig fagligt, og dem, der har ydet en ekstra indsats, er tydeligvis blevet mere kompetente i deres vejledningsfaglige blik på de uddannelsesmæssigt udsatte unge. De har vist, at de kan omsætte dette til deres vejledningsfaglige praksis ved at designe, gennemføre og evaluere nye metoder og tiltag i deres UU-centre.

At have ledelsens opbakning

Det at have sin ledelses opmærksomhed og opbakning er helt centralt for projektets fremdrift og succes (jf. for eksempel Hecksher 2014). I dette forskningscirkelprojekt er det mit indtryk, at lederne i rigtig mange af UU-centrene har udvist stor interesse og opbakning til forskningscirkelprojektet. Til vores møder har vi ofte haft fornøjelsen af at have en UU-centerleder til at byde os velkommen, og nogle gange har lederne spist frokost sammen med cirklen. I første del af forløbet oplevede vi også, at nogle ledere har været så interesserede i arbejdet, at de ønskede at deltage i hele eller dele af mødet. Det er dejligt at opleve at være et attraktivt forum, men ved disse lejligheder blev det tydeligt, at forskningscirkelarbejdet kræver en kontinuitet. Det er vigtigt, at det er de samme deltagere, således at der kan oparbejdes fællesbegreber og -referencerammer, samt sikres, at diskussionsmiljøet kommer til at bygge på ligeværd og tillid. Det oplevedes som positivt, at lederne var interesserede i arbejdet og gerne ville vide mere og bidrage til det, men det var svært at opretholde en rød tråd og et åbent diskussionsmiljø, hvor alle vejledere kunne udtrykke sig frit, når der sidder en potentiel eller faktisk arbejdsgiver i rummet. Derfor valgte vi i den sidste halvdel af forløbet at præcisere, hvornår lederne var velkomne: til mødeopstarten og i den første time, hvor der var et fagligt oplæg.

Det er meget vigtigt at være opmærksom på, at UU-lederen har haft en afgørende rolle i forhold til, at de vejledere, der har deltaget i forskningscirklen, har fået nogle gode arbejdsbetingelser. Langt de fleste vejledere har oplevet, at der blev afsat de nødvendige ressourcer til forskningscirkelarbejdet, men der er også enkelte vejledere, der ikke oplevede dette. Der har fra BFAU's side været gjort et godt stykke arbejde i forhold til at holde lederne til ilden og orientere dem om processen og give overblik over hele indsatsen. Cirkeldeltagerne har gjort et godt stykke arbejde ved at holde hele deres UU-center orienteret om cirkelns arbejde og deres afprøvninger.

3.2. Konkluderende refleksioner

Formålet med forskningscirklerne arbejde har været at bidrage til et metodeløft gennem faglig opkvalificering, herunder udvikling og afprøvning af vejledningsmetoder og koncepter i UU's arbejde med vejledning af de ikke-uddannelsesparate unge.

Som det ovenstående sammendrag af forskningscirklerne arbejde viser, har arbejdet i de tre cirkler været præget af vejledningsfaglige diskussioner og refleksioner på et højt niveau samt af rum for nytænkning og praksisafprøvninger. Som forskningscirkelleder har jeg oplevet, at der blandt deltagerne har været en entusiasme og et engagement til alle cirkelmøderne, der har gjort det til en både fagligt og læringsmæssigt spændende proces at være en del af. Forskningscirklerne har struktureret deres arbejde, således at de i den første del af projektperioden fokuserede på at læse tekster samt diskutere og reflektere over teoretiske og caseorienterede problemstillinger. Hensigten var at sikre en faglig opkvalificering af vejlederne samt skabe en fælles forståelse og referenceramme for arbejdet i cirklerne. Nogle vejledere har tydeligt givet udtryk for, at de har været glade for at have tid og rum til at fordybe sig i ny viden samt få ny inspiration og nye perspektiver på deres arbejde. For andre vejledere har den relativt store læsebyrde måske været mere udfordrende, og jeg har som forskningscirkelleder mærket, at der blandt nogle vejledere, i den første del af forløbet, har været en utålmodighed i forhold til at kunne omsætte viden til praksis. Dette er meget forståeligt, da vejledere i deres arbejde er vant til at være handlingsorienterede. Vi ved fra tidligere forskningscirkelprojekter (blandt andet Preventing dropout), at praktikernes arbejdsbetingelser gør, at de ofte må 'handle først og tænke bagefter'. Derfor er det ikke overraskende, hvis nogen af deltagerne i den første fase har savnet at se et hurtigt resultat af det, de har læst/diskuteret/reflekteret over. Det er måske derfor, at en af deltagerne på gruppens Facebook-side skriver 'nu rykker vi' efter 5. cirkelmøde. Til dette møde blev deltagerne nemlig bedt om at designe et pilotprojekt (jf. ovenstående afsnit om cirkelmøderne), og flere udtrykte en glæde over at skulle omsætte det teoretiske arbejde i cirklerne til noget konkret og handlingsorienteret. Dette har været et rigtig godt udgangspunkt for den sidste halvdel af arbejdet i cirklerne, hvor vi har fokuseret på at udvikle, nytænke og afprøve. Der har hele tiden været en teoretisk/faglig dimension i arbejdet på den måde, at der til alle cirkelmøderne har været fagligt relevante tekster og oplæg, men deltagerne har også fået en mulighed for at komme i dybden med de temaorienterede problemstillinger, som deltagerne og deres UU-center gerne vil have belyst og udviklet. Det er et grundelement i forskningscirklerne, at det i høj grad er deltagerne, der beslutter, hvordan og med hvad der skal arbejdes. Derfor har cirklerne undergrupper bevæget sig i forskellige retninger, jf. ovenstående redegørelser for deres arbejde.

Men hvordan kan man afgøre, om cirklerne har levet op til formålet: **at bidrage til et metodeløft gennem faglig opkvalificering, herunder udvikling og afprøvning af vejledningsmetoder og koncepter**? Målet har ikke været, at cirkeldeltagerne skulle blive forskere, hvilket navnet 'forskningscirkel' ellers kunne antyde. Men det er et eksplicit mål, at vejlederne får en ny viden ved at indgå i en problemorienteret forskningsproces. Det er en viden, som de skal kunne omsætte til praksis. Det kan vi se, at deltagerne i forskningscirklen har gjort ved, at de gennem læsning af fagligt relevante tekster, faglige diskussioner til cirkelmøderne, formuleringen af praksisnære problemstillinger, gennemførelsen af deres projekter og ikke mindst refleksioner og diskussioner af deres resultater har vist, at de kan omsætte faglig viden til faglig reflekteret praksis. På den måde har de både leveret en nytænkning af vejledningen på UU-centrene og skabt et fundament, ud fra hvilket de kan fastholde og

udvikle nye fagligt kvalificerede vejledningsmetoder og tiltag til gavn for unge, der ikke er vurderet uddannelsesparate.

Det er centralt i denne proces, at vejlederne føler ejerskab over for den nye viden og føler ansvar i forhold til at videreudvikle og sprede såvel viden som praksisprojekterne, efter forskningscirklerne ophører. Cirkeldeltagerne skal i fremtiden være en slags forandringsagenter, der af deres organisationer får plads til at videreudvikle deres vejledningsinitiativer og forsøgsprojekter, og dele det med såvel kolleger i eget UU-center som med andre interessenter. Når dette sker, vil forskningscirklernes arbejde for alvor være lykkedes. Det er på nuværende tidspunkt for tidligt at afgøre, men med igangsættelsen af indsats 3 (hvor det enkelte UU-center vælger at fokusere på et særligt tiltag eller metode) er der lagt en rigtig god grobund for dette.

Billede fra workshoparrangementet ved den afsluttende konference. (Privatfoto).

4. Referencer (samlet)

- Almberg, Karin Feit (2016). *Du kan udvikle dig selv med Design Thinking*. Kommunikationogsprog.dk
- Amundson, Norman E.; Harris-Bowlsbey, JoAnn & Niles, Spencer G. (2015). "Career Counseling: Myths, Realities, and Emerging Trends". I: *Essential elements of career counseling: Processes and techniques*. S. 1-9. Pearson.
- Angstforeningen (2017). *Hvad er angst? 14-17 år*. Lokaliseret på Angstforeningens hjemmeside 10/1 2017: angstforeningen.dk/vaerikkebange/angst-14-17.html
- Benjaminsen, Lars; Andrade, Stefan Bastholm; Andersen, Ditte; Enemark, Morten Holm; Birkelund, Jesper Fels (2015). *Familiebaggrund og social marginalisering i Danmark – En registerbaseret kortlægning*. S. 9-20, 221-244. SFI.
- Bertelsen, Per; Munk-Jørgensen, Povl & Bech, Per (2010). *De psykiatriske diagnoser*. S. 11-25. Psykiatrifondens forlag.
- Biesta, Gert (2013). "Et opgør med nyttetænkningen". I: *Unge motivation og læring. 12 eksperter om motivationskrisen i uddannelsessystemet*. Hans Reitzels Forlag.
- Birgisdottir, Björg J. et al. (2012). *WATCH: En brugsbog i gruppevejledning*. S. 15-37. Schultz.
- Buhl, Rita (2010). "At bygge bro – samarbejde mellem familie og vejledning". I: *At bygge bro i vejledning. Perspektiver på relation, metode og samarbejdes betydning i vejledningssammenhænge*. VIA Systime.
- Buhl, Rita (2014). "Sådan kan skolen samarbejde med forældre". I: *Liv i skolen*, 2/2014. Link: www.via.dk/om-via/presse/magasiner-tidsskrifter/liv-i-skolen
- Carey, Maggie et al. (2009). "The Absent but Implicit: A Map to Support Therapeutic Enquiry". I: *Family Process*, vol. 48, no. 3, 2009. S. 319-331.
- Cottam, Hilary (2011). "Relationel velfærd er fremtidens velfærd". I: *Kognition og Pædagogik: Relationel velfærd*, 2016, nr. 100, 26. årg. Dansk Psykologisk Forlag.
- Dahl, Line (2015). "Undskyld, men det I arbejder med er ligegyldigt". [Blogindlæg]. Lokaliseret 24/1 2017 her: linedahl.dk/undskyld-men-det-i-arbejder-med-er-ligegyldigt/
- Elsig-Pedersen, Torben (2016). "Angst som blind passager i vejledningen". *VEJLEDEREN* nr. 6, december 2016. S. 8-13. Findes også online: www.vejlederen.org
- Fleischer, Anne Vibeke (2008). "Eksekutive funktioner i dagens skole" I: *Kognition & Pædagogik*, 2008, nr. 67. S. 62-67.
- Grønbæk, Marianne & Pors, Henrik (2014). *VækstModellen – vejen til den gode samtale*. S. 15-31, 33-52. Dafolo.
- Gørlich, Anne (2016). "Stagnation, serielle sammenbrud og uddannelsestillid". I: *Tidsskrift for Socialpolitisk Forening SOCIAL POLITIK*, nr. 5/2016. Tema: Ungdommen 2016. S. 16-20.
- Højholdt, Andy; Arndal, Lars; Blaabjerg, Britt & Jensen, Ulla H. (2015). "Tema 1: Relationen mellem ung og professionel". I: *På kanten af skolen – Skoletilknytning og forebyggelse i et ungdomsperspektiv*. S. 19-34. Det Kriminalpræventive Råd.
- Jensen, Ulla Højmark (2005). "Unge uden uddannelse – hvem er de og hvordan kan de vejledes?" I: Plant, Peter (red.), *Vejbred – En antologi om vejledning*. Danmarks Pædagogiske Universitets Forlag.
- Jensen, Ulla Højmark (2016). *Evaluerings- og dokumentation af projektet: Afklarings- og vejledningsværksted på Egebjergskolen*. S. 4-8, 24-28.

- Juul, Merete (2014). "Den flerkulturelle vejleder: Nye perspektiver for vejlederidentiteten". I: *VejlederForum: Faglighed*, 2014, nr. 3.
- Kring, Lene (2002). *Brug sproget!* Lokaliseret 24/1 2017 her: www.kommunikationsforum.dk/artikler/brug-sproget
- Nordentoft, Helle (2014). "Fra blæksprutte til tværfaglig katalysator". I: *VejlederForum: Faglighed*, 2014, nr. 3.
- Pless, Mette; Katznelson, Mette et al. (2015). "Unges motivationsorienteringer". I: *Unges motivation i udskolingen*. S. 61-93. Aalborg Universitetsforlag
- Poehnell, Gray R. & Amundson, Norman E. (2012). *Håb og engagement: Nye muligheder i livs- og karrierevejledning*. Kapitel 3. Forlaget Schultz.
- Poulsen, Bo Klindt; Thomsen, Rie m.fl. (2016). *Udsyn i udskolingen*. S. 19-36, 78-91. Downloades gratis her: www.kl.dk/Kommunale-opgaver/Born-og-unge/Ungdomsuddannelser/Udsyn-i-udskolingen/
- SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd (2016). *Unge i Danmark – 18 år og på vej til voksenlivet*.
- Sinek, Simon (2014). *Start With Why*. TED Talk Short Edited. Lokaliseret 24/1 2017 her: youtu.be/IPYeClXpxw
- Sævereid, Hans Inge (2009). "Om "menneskearbejde" og "ekspertarbejde" i vejledning". I: *Til den andens bedste – Om vejledningens etik*. Dansk Psykologisk Forlag.
- Tanggaard, Lene (2006). *Læring og identitet*. S. 33-58. Aalborg Universitetsforlag.
- Thomsen, Rie & Jensen, Ulla H. (2011). *Vejledning i samspil*. Kapitel 2. Forlaget Schultz.
- Thomsen, Rie et al. (2013). *At vejlede i fællesskaber og grupper*. Kapitel 2 og 3. Forlaget Schultz.
- Tolstrup, Marianne (2014). *Ressourcefokuseret vejledning*. Dansk Psykologisk Forlag.
- Tonsberg, Signe (2016). "Hvor kommer modstandskraften fra?" I: *Asterisk*, marts 2016. Aarhus Universitet (DPU).
- Tovgaard, Margrethe (2009). "Den opsøgende vejledning – et etisk dilemma?" I: *Via Vejledning 2004-2009: 50 artikler om uddannelses- og erhvervsvejledning*. S. 333-337. Forlaget Studie og Erhverv.
- Tønnesvang, Jan; Hedegaard, Nanna B. & Nygaard, Simon E. (2015). *Kvadrantmodellen – en introduktion*. Forlaget Klim, 2. udg.
- UDDX – Det erhvervsrettede uddannelseslaboratorium (2014). *Den eksperimenterende tænkning og metode*. TEC og Professionshøjskolen Metropol.
- Undervisningsministeriet (2010). "Jeg kommer heller ikke i dag" – om støtte af sårbare unge i uddannelse. Undervisningsministeriets håndbogsserie nr. 3.
- Valgreen, Helene (2013). *Refleksion og fællesskab: Kollektiv narrativ praksis i karrierevejledningen*. S. 89-105. Ph.d.-afhandling. DPU.
- Valgreen, Helene; Jensen, Ulla Højmark og Plant, Peter (2015). "Test i karrierevejledningen". I: *Test og prøvelser – Oprindelse, udvikling, aktualitet*. S. 261-282. Aalborg Universitetsforlag.
- Watts, A. G. (2006). "Socio-politiske ideologier i vejledningen". I: Watts, A.G.; Law, Bill; Killeen, John & Kidd, Jennifer M. (red.), *Uddannelses- og erhvervsvejledning*. S. 213-225. Studie og Erhverv [Nu: Schultz].
- Watts, A.G.; Law, Bill et al. (2006). *Uddannelses- og erhvervsvejledning: Teori og metode*. S. 105-125, 168-192. Studie og Erhverv (Nu: Schultz).

- Wenger, E. (2014). ”Voksnes læring og identitetsudvikling – i praksisfællesskaber og praksislandskaber”. I: Illeris, Knud (red.), *Læring i konkurrencestaten – kapløb eller bæredygtighed*. Samfundslitteratur.
- Wilken, Lisette (2006). *Pierre Bourdieu*. S. 37-60, 79-94. Roskilde Universitetsforlag.
- Ziehe, Thomas (2007). *Øer af intensitet i et hav af rutine. Nye tekster om ungdom, skole og kultur*. Forlaget Politisk Revy.
- Ziehe, Thomas (2014). ”Betydningen af orienteringen mod selv-verdenen – aktuelle træk i de unges identitetsudvikling”. I: Knud Illeris (red.), *Læring i konkurrencestaten: Kapløb eller bæredygtighed*. S. 105-116. Forlaget Samfundslitteratur.